

SNN

MATICA SLOVENSKÁ

ročník 22 (26)

7/2011

22. február 2011

cena 0,43 € (13 Sk)

založené 1. augusta 1845

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Vyhľásenie predsedu Matice slovenskej k 14. februáru

Matica slovenská verná cyrilometodskej tradícii, pre napĺňanie ktorej vznikla v roku tisíčeho výročia príchodu solúnskych bratov k našim predkom, rešpektujúc pluralitný charakter slovenskej spoločnosti, pripomína národu v štátnej ľudom dobrej vôle žijúcim na Slovensku, že 14. február je v našej tradícii predovšetkým dňom spomienky na úmrťie sv. Cyrila v roku 869. Na cyrilometodskú tradíciu sa odvolaval aj základný dokument našej štátnej Ustava Slovenskej republiky a dedičstvo sv. Cyrila a Metoda, včera v predevčere ich svätiku pripomienal práve slovenský pútnikom na Námestí sv. Petra v Ríme pápež Benedikt XVI.

Na rovnaký deň pripadá aj svätoť sv. Valentína, ktorý akoby mal v dnešných časoch prekryť naše tradície. Matica slovenská nezniuje význam spomienky na tohto svätcu, ktorý zomrel mučenickou smrťou zhodou okolnosti rovných 600 rokov pred sv. Cyriliom – 14. februára 269. Upozorňuje však, že súčasná podoba „slávenia“ sviatku „zaľúbených“ na jeho počest nemá nič spoločné s jeho cha-

rismami a je prejavom slepého preberania cudzích, v podstate komerčných tradícii. Navyše s lútostou konštatueme, že v niektorých médiach, dokonca aj v denníkoch sa objavujú v súvislosti so svätkom sv. Valentína texty a obrázky, ktoré sa zahanbujú dotýkajú dôstojnosti ľudskej osoby. Vyzývame politikov, aby si boli vedomi svojej osobnej zodpovednosti voči spoločnosti, aby rešpektujúc slobodnú vôle občanov dbali na ochranu a zachovanie tej časti kultúrnej tradície, ktorá je živým vyjadrením ich skutočných potrieb, skutočného šťastia a naplnenia zmyslu života.

Zároveň Matica slovenská v rámci príprav osláv 150. výročia Memoranda národa slovenského, základného dokumentu našich moderných dejín, v ktorom sa naši predchodcovia okrem iného dožadujú „mravno-vzdelávateľné národné spolky právom slobodnej asociácie zakladať a k cieľom tým po-

trebné príspevky zbierať, nám vždy dovolené bolo“, oznamuje práve v tento deň svoj zámer založiť Fond sv. Jána Almužníka, alexandrijského patriarchu, ktorý je výnimcočným spôsobom spojený so Slovenskom, keďže v bratislavskej katedrále sv. Martina sú uložené jeho ostatky. Prostredky Fondu použije Matica slovenská na pomoc sociálne slabším, plnenie individuálne určenej humanitej a sociálnej pomoci pre jednotlivca alebo skupinu osôb odkázaných na pomoc v nádži, osovitne dôchodcom a zdravotne postihnutým, žijúcim pod hranicou životného minima, na rozvoj a ochranu duchovných a kultúrnych hodnôt a ich zachovanie, vedu a výskum, podporu zahraničných Slovákom. Fond sa bude tvoriť darmi fyzických a právnických osôb, ktoré chcú z akýchkoľvek dôvodov pomôcť – v zhode s evanjelizmom Matúšom „najmenším spomedzi nás“ – na osobitný účet v peňažnom ústave, ktorého číslo bude verejne pristupné.

Takto chceme plniť odkaz našich zakladateľov: byť jednotou „milovníkov národa a života slovenského“.

preto, lebo je to svojím spôsobom ojedinelý skutok.

Z jednoduchého nápadu, vlastne otázky, kto má doma najstaršiu knihu, zrodil sa nápad a Miestny odbor MS v Martine ho zmenil v krátkom čase na realitu. Výstava – výstavka – neceľ stovky kníziek z domáčich knižníci nielen Martinčanov, ale aj matičiarov z nedalekého okolia je zaujímavou a poučnou kolekciou, no viac azda obrázkom toho, ako vyzerajú domáce knižnice na Slovensku dnes. Sociológ kultúry by si tu tiež prišiel na svoje a možno by aj nejednému antikvároví zaplesalo srdce. V každom prípade myšlienke nechybala originalita. Svedčí o tom záujem nielen tých, čo na výstavu prispeli exponátnimi z vlastných knižníck, ale aj záujem verejnosti. Množ-

Výstava ako tip

stvo ľudí prišlo už na otvorenie, potešiteľne rastie počet návštěvníkov v ďalších dňoch.

Ide aj o inšpiráciu pre druhých. Skoro nič to nesťa a výsledok uspokojí aj náročných.

Mimochodom: najstaršia knižka je z druhej polovice sedemnásteho storočia, nasledujú niektoré z osiemnásteho, po nich najmä viaceré vydania Biblie z devätnásteho storočia, ale najdeme tu aj originálne vydania diel štúrovcov z prvých rokov dvadsiateho storočia, dokonca aj súbor Štúrových Slovenských národných novín a zopár veľmi unikátnych tlačoviň, napríklad smútočné oznamenie o tom, že padol vojak na bojisku pred svetovej vojny...

Oplatí sa vidieť, inšpirovať alebo hoci len „odkópívať myšlienku“.

red
Foto Monika Babalová

Výstavu otvorila autorka myšlienky a predsedníčka MO MS v Martine T. Sívová bášou od Dražomíry Pechočiakové

Matičný život vo svojich rozmanitých formách – ako sa ukazuje – môže aj v tomto pohnutom čase plnom ruptúr, prienikov a zmien priniesť pozitívne hodnoty a prijemne osviežiť už spomenuté negatíva. Zároveň s tým prichádza aj poznanie, osvieženie ako protiváha rutiny a jednotvárnosti.

Nedávame toto v podstate „obyčajné“ a „regionálne“ spravodajstvo na prvú stranu preto, aby sme ho povýšili na „celomatičný“ či „celoslovenský“ alebo dokonca „globálny“ čin. Prinášame ho tu iba

Najstarší exemplár C. Cornelii Taciti Opera (1668) si vysúžil aj vecnú odmenu – najnovšie matičné dvojzväzkové Dejiny slovenskej literatúry ▶

V ostatnom čase sme svedkami viacerých mediálnych, internetových informácií, súvisiacich s troma problémami a – aj – Matice slovenskej:

Podielové družstvo Slovenské investície, Nadácia Matice slovenskej, Národný poklad v správe Nadácie. Všetky výstupy z ostatného auditu Správy finančnej kontroly – ako sa zdá – sú zatiaľ predmetom utajovaných skutočností. Dúfam, že nie dlho a že sa s nimi čoskoro zoznámi predseda Dozorného výboru a výbor Matice slovenskej. Tzv. investigatívne a trvalo neorientované miestkové médiá sa zaujmajú jedine len o tie to „kauzy“. Printová tlač a elektronické médiá na Slovensku a iní ignorujú skutočnosť, že ide – možno – o 10 percent celkovej matičnej činnosti za uplynulých dvadsať rokov.

Vina a trest

Ignorujú výstupy, výsledky, prínos tisícov matičných podujatí doma i vo svete, akoby mali navždy zapadnúť pod prachom súčasnej mediálnej ekvilibristiky. Dokonca aj z úst tých kolegov, ktorí nesú v MS na takýchto kauzách spoluzodpovednosť a sú nadľah v riadiacich a ekonomických funkciách Matice slovenskej minimálne za ostatné tri roky. Matičari a slovenská verejnosť kládú nám na uliciach, pri kostoloch, na rozličných podujatiach vtíverajú otázky, čo sa to s touto Maticou deje, ako sa verejnosť dozvedá len o zlomku problémov, s ktorými zápasí. Riadiťia D MS a OP MS a riadiťia a zamestnanci odborných ústavov MS, predsedovia a funkcionári MO MS, ZOMS, VOMS, viacerí dlhoroční členovia výboru MS a mnohí ďalší sú vystaveni verejným otázkam, na ktoré sa zložito odpovedá a ešte zložitejšie sa vysvetľujú pred nemilou skutočnosťou a mediálnym sytémi verejnosti o proklamovaných problémoch MS. My tam dolu, hore, v strede, na východe, na západe strácamo kredit. Vystavení sme posmeškom a výsmekom, hanbe a honbe po nás a po našich rodinách. Strácamo členov a záujem o matičné hnutie, keďže podľa amnochých mediálnych informácií Matica slovenská kracuje, a prečo máme my nevinnú, dlhoročne obetávajúca sa a dlhoročne obetovaná obetujúca sa a prečo máme my nevinnú, dlhoročne obetávajúca sa a dlhoročne obetovaná pre jej principy a perspektívku, unavení, výčerpani a výčerpávajúci sa zváčša za svoje a zo svojho, s podporou našich rodín, pribúdznych, spolupracovníkov a známych, niečo, čo údajne je skamuľované, zašantorené, zdegradované zachraňovať.

Nespome, a to nechce byť tradičná floskula a nech mi prepáčia tí, ktorí sa to netýkajú, ale nás v teréne sa tiež veci týkajú cielne, vychádzame „na posmech“ pre takmer 5 percent cinnosti MS. Bolo by dobré, keby sa čoskoro dotknuté zodpovedné osoby a osobnosti otvorené, verejne vyznali, čo sa stalo, čo mienia pre nápravu urobiť, ako sa tento párpacentricky, ako vidno, pertraktovaný problém rieši. Aby sa vrátil do Matice slovenskej dialóg, rozhovor, zodpovednosť a presnosť informácií o všetkých operáciách, ktoré sa udiali.

Publikuje sa nielen strata, vina, ale sa nepublikuje užitočnosť krokov spojených s cinnosťou Nadácie MS a Národného pokladu pre potreby matičného terénu. Veď domáca spoluvina je podobne ako vína – od súdeniahodná, stíhatelná a trestná.

Onoho času už nebohý šéfredaktor SNN Miloš Majer raz na adresu niektorých matičných problémov napsal článok – Niekoľko to povedať musí. Máme všetci, ktorí sme sa upísalí matičnému fenoménu, právo povedať, žiadať a naliehať – niekoľko to povedať, vysvetliť musí. Matica slovenská nebola, nie je a nemôže byť „súkromná“ firma niektoľko z jej bývalých či súčasných predstaviteľov. Je to majetok tohto národa a my máme zodpovednosť sklaťať mu účtenky a účty. A to všetci, ktorí v teréne nezistne a denodenne zhádzame prostriedky na jej činnosť, vytrácam sa z miestkových médií a naši zákerní neprajníci, ktorých politicko-strategické tafy sme odrážali tak-

mer 20 rokov v Bratislave, Martine, Košiciach, po celom Slovensku, prebudení z dlhorocnej, dobre honorovanej kómy volajú po tzv. zbytočnosti. Nuž bodaj by nevolali spolu s ostatnými im rovnými a nimi náhodnými rozličnými účelovými kontrolami, ak im v tom paradoxne nahrávajú takmer štvrtrok rozličné dialógy v printových a elektronických médiach zo strany vedenia Matice slovenskej. Psychologicky a sociologicky vzaté: ako chceme dosiahnuť horizont minimálne sto tisíc matičiarov (mimočodom, pokiaľ ide o Slovensko a slovenský svet, tátó túžba je už naplnená, ba možno i prekročená), ak vŕfame balvany na vlastnú hlavu, via facit odrážame Slovákov od matičného fenoménu, bez dialógu a diskusie vyvolávame vlnobitie a otázky na adresu svojho vlastného krachu. Každá slušná rodina (a na matičnú to platí tiež) si svoje bolesti a starosti rieši spočiatku dialógom, rozhovorom a objasňovaním doma a až po nevyrávateľných osobných vinách zúčastnených inde. Apropos: skončili sme Rok Jozefa Cígera Hronského, Rok kresťanskej kultúry vstupujeme do Cyrilometodského jubilejného trojročia, kde máme ako Matica slovenská (863 – 1863) svoje nedostatočné povinnosti. Nikto – potvrdzujem – nikto okrem Matice slovenskej ako celku za ostatných 20 rokov neumiestnil doma i v slovenskom svete toľko pamiatok na týchto spolupatrónov Európy a našich symbolov: tabule, busty, súsošia, umelecké reliéfy – to je naša múdrost a nás kredit. Klamem si preto otázkou, a nielen ja. Ako chceme vstúpiť do tohto posvätného cyrilometodského trojročia, ak naši partneri počúvajú denodenne len o tzv. matičných kauzách a nič sa nedozviedia o našich náhraditeľných a nezabudnuteľných prínošoch. V mene svojom, v mene nášho Miestneho odboru Matice slovenskej v Dunajskej Lužnej a vari vo vašom mene – aspoň v mene tých, ktorí to uznáte – volám: Jozef Markuš a Marián Tkáč – ex a súčasné predsedá, podajte si ruky, matičné srdcia i matičné duše, vedte medzi sebou, vedte s ďalšími pracovníkmi Matice slovenskej dialóg, počúvajte tých, ktorí za dvadsať rokov čoskoro odrobili, a podme spoločne do ďalšej dvadsaťatky, ako to bolo vždy potrebné urobiť, keď išlo o národ a o Maticu slovenskú. A nielen o nich. Významný britský podnikateľ Richard Branson, zakladateľ svetoznámej Virgin Group, v prestížnych novinách The New York Times (HN, 19. 1. 2011) okrem iného vedúcum pracovníkom pripomína: „Od prvých dní existencie firmy musíte zabezpečiť, aby sa ľudia necítili zviazaní prísnou štruktúrou, mikromanažmentom alebo prílišnou reguláciou... Šéf musí byť príkľadom, musí byť viditeľný a dostihuteľný vo svojej úlohe kreatívneho riešiteľa problémov. Poskynite emailovú adresu a telefónne číslo, pozorne počúvajte zamestnancov, konajte podľa najlepších návrhov a oceňujte tvorivé milníky a podnikáve roznutia ostatných...“

Ked' sa významného svetového politika a stratéga Winstona Churchilla na konci jeho kariéry pýtal, čo by odkázał svojim kolegom, národu, národom a nastávajúcej generácii Európy okrem iného – parafázujúc – pripomínenul: „Rozpad a rozklad každého súčeho, potrebného a schopného osudu a subjektu sa začína v momente jeho úpadku do sebaľubosti a sebaľútosti. Potom vám už nič iné neostane len trýzivý pocit osobného sklamania, viny a trestu samého voči sebe.“ Múdemu stačí.

Stanislav BAJANÍK

ISSN 0862-8823

 07
 9 770862 882007

2. strana

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

7/2011

**Spravodajstvo
OČAMI PREDSEDU****Podoby pomoci
„životu slovenskému“**

MARIÁN TKÁČ

Oficiálne spomedzi 5 695, neoficiálne až spomedzi 15 či 17 tisíc Slovákov žijúcich v Zakarpatskej Ukrajine je 3 500 členov Matice slovenskej. Mať takýto pomer matičiarov k počtu obyvateľstva Slovenska bolo by nás v Matici možno tri milióny! Pravdaže, všetko je inak, napokon my dosiaľ ani nevieme, kolko všetko nás v Matici je.

Lepšie raz vidieť ako sto razy počuť. Účasť na jubilejnom, desiatom fašiangovom bále, ktorý v Užhorode zorganizovala Matica slovenská na Zakarpatskej Ukrajine, využil som na stretnutie s predstaviteľmi našich krajanov a potešíl som sa. V starej slovenskej škole spievali dievčatá slovenské ľudové pesničky v prítomnosti užhorodskej televízie, ktorá dve hodiny týždenne vysiela po slovensky. Pre slovenských žiakov je však už škola primálá, a tak v centre Užhorodu sa rekonštruuje historická budova pre novú slovenskú školu a zároveň v nej bude aj slovenské kultúrne stredisko. Ešte sa nevie, ako to bude s jeho správou, čaká sa na jeho dokončenie (stihne sa do začiatku nového školského roka?), aby sa mohlo otvoriť súčasné s reciprocitným zariadením v Prešove. Možno pomôže aj Matica. Zdá sa však, že tu sa môžu vyrobiť aj problémky, ved' hej, ked' ide o peniaze a ľudí, onen červ pokušenia nikdy nespies.

Srdce slovenskej Zakarpatskej Ukrajiny akoby tíklo predovšetkým v hrudi Ing. Jozefa Hajniša. S menom tohto predsedu zakarpatskej Matice sa stretnete všade. V správe slovenskej strednej školy, v týždziach Podkarpatského Slováka, čo je miestny matičný tlačový orgán, alebo na fotografiách v odhalovaní pamätné tabule spišskému biskupovi Jánovi Vojtašákovovi v obci Hlboké v lani v októbri. V okolí Hlbokého sa nachádzali matickey spišského biskupstva, vinice a pivnice, v ktorých sa vyrábalo kvalitné omšové víno, a to malo význam aj pre národnostný život Slovákov. Spravoval ich otec Jozef Hajniš a ten spomína na biskupovu pomoc chudobným – tých zamestnával aj navýše potrieb, ale aj pri záchrane slovenských škôl cez vojnu. Na bále naozaj špičkové úrovne som zistil, aké sú pestré a rozsiahle styky medzi Zakarpatskou Ukrajinou a blízkym slovenským východom, Zemplínom a jeho centrami. Podnikateľov nadáľ spája napríklad aj víno, teda jeho výroba.

V Užhorode sú na každom rohu smerovky na Bratislavu. 562 kilometrov. Treba teda tankovať. Hned na prevej benzínovej pumpe u nás som sa zhroutil pri pohľade na titulnú stránku bulvárneho denníka v rámci „prípravy“ na „sviatok zaľúbených“. Verejne, teda aj mladým pristupná pornofotka! A tak som napsal svoje vyhlásenie k 14. februáru 2011 k „Dňu zaľúbených“, ktorý však pre nás matičiarov by mal byť skôr dňom spomienky na solnáckych bratov. Dňa 14. marca 869 zomrel totiž sv. Cyril v Ríme. Matica je predsa založená na cyrilo-metodskej tradícii, na ňu sa odvoláva aj základný dokument našej štátnosti – Ústava Slovenskej republiky a dedičstvo sv. Cyrila a Metoda, v predvečer ich sviatku priponmen práve slovenským pútnikom na Námestí sv. Petra v Ríme pápež Benedikt XVI. V mene Matice slovenskej vyjadril som poľutovanie nad tým, kam ženie nás a najmä našu mládež bulvár, ale nielen ten. Vyzval som preto politikov, aby si boli vedomi svojej osobnej zodpovednosti voči spoločnosti, aby respektujú slobodnú vôle občanov dbali na ochranu a zachovanie tiež časti kultúrnej tradície, ktorá je živým vyjadrením ich skutočných potrieb, skutočného štastia a naplnenia zmyslu života. Matice by predsa mala ostať strážkynou „života slovenského“.

A zároveň som oznámil, že Matica slovenská v rámci príprav osláv 150. výročia Memoranda národa slovenského, základného dokumentu našich moderných dejín, v ktorom sa naši predchodcovia okrem iného dožadujú „mrvavo-vzdelávateľné národné spolky právom slobodnej asociácie zakladat a k cieľom tým potrebné príspevky zbierať, nám vždy dovolenie bolo“, hodlá založiť Fond sv. Jána Almužníka, alexandrijského patriarchu, ktorý je výnimočným spôsobom spojený so Slovenskom – v bratislavskej katedrále sv. Martina sú uložené jeho ostatky. Prostredky Fondu použije Matica na pomoc sociálne slabším, plnenie humanitnej a sociálnej pomoci pre jednotlivca alebo skupinu osôb odkázaných na pomoc v núdzi, osobitne dôchodcom a zdravotne postihnutým, zíjucím pod hranicou životného minima, ale aj na rozvoj a ochranu duchovných a kultúrnych hodnôt a ich zachovanie, vede a výskum, podporu zahraničného Slovákom. Fond sa bude tvoriť darmi fyzických a právnických osôb, ktoré z rôznych príčin chcú pomôcť – podľa evanjelista Matúša „najmenším spomedzi nás“ – na osobitný účet v peňažnom ústave, ktorého číslo bude verejne prístupné.

Je to naša povinnosť, žiadajúť to naši predchodcovia: napomáhať rozvoju „života slovenského“ po všetkých stránkach.

**Výročie narodenia M. M. Hodžu
ako spoločný projekt partnerov**

Oslavy k blížiacemu sa 200. výročiu narodenia významného slovenského dejateľa M. M. Hodžu, ktorý pôsobil v Liptovskom Mikuláši takmer tridsať rokov ako evanjelický farár (1837 – 1866), prípravuje liptovskomikulášska samospráva. O ich priebehu hovoril tamojší primátor Alexander Slafkovský s primátorom Turčianskych Teplic Michalom Sygútom.

M. Sygút sa na A. Slafkovského obrátil s prosbou, či by bolo možné koordinovať oslavu v Hodžovej rodnej obci Rakša, ktorá susedí s Turčianskymi Teplicami, s plánovanými podujatiami v našom meste. Podľa jeho informácií majú byť do projektu osláv dvestoročnice zapojené aj Múzeum Janka Kráľa, Dom Matice slovenskej, Gymnázium M. M. Hodžu a ďalšie inštitúcie z Liptovského Mikuláša. Hlavným organizátorom je Evanjelická cirkev augsburgského vyznania.

Tibor ŠUĽA

Za Jánom Dorčom**Ked' naše cesty rozchodia sa,
slinko nášho žitia tratí jas.**

To boli prvé slová smutného oznámenia v dopoludňajšom čase 5. februára 2011, ktoré prišli k nám všetkym a hľboko zaboleli: Jovi sa opustil, Jovi sa odobral k bratovi Vladovi, Jovi už nikdy nepride. Čažko bolo najskôr uveriť, ved' stretol sme sa nedávno v domnom, lebo vždy sme sa stretávali v domnom a inak to ani v našom spoločnom žití nemohlo byť.

Z každého stretnutia s PhDr. Jankom D o r č o m, populárnym Jovim z Báčského Petrovca, výborným publicistom a organizátorom kultúrneho života Slovákov na Dolnej zemi, výnimočne ľudským človekom, prichádzalo medzi ľudí duchovné svetlo a veľa nádejí, ktoré sme vždy pre život veľmi potrebovali. Jovi šíril okolo seba osobitné čarovné fluidum svetla a tepla, bol šlachetný vo svojom konaní, mal väčšie uznanlivé srdce, cez ktoré veľa dával. Jovi bol veľký človek a veľký dolnozemský slovenský brat, ktorý sa usadil v našich životoch napevno a natrvalo.

Stretnutia s ním boli šťastná najmä v jeho rodnom dome v Petrovci na Kulpinskej ulici, v jeho Galérii Pri jasliach či v matičnom Ľudovite Mišíkovi, na evanjelickej fare u Samka Vrbovského, v starorodičovskej izbe u Mišíka Speváka, v knižnici Štefana Homoláho alebo v Gymnáziu Jána Kollára, ale aj pri návštěvach v Kulpíne, Kysáči, Padinej, Kovačici, Staréj Pazove, Aradáči, Lugu, Selencí a v ďalších slovenských „osadách“ Vojvodiny, do ktorých veľmi rád chodieval. Rovnako vzácne v dobrej vôle a myсли to boli stretnutia vo vlasti predkov na Slovensku. Na premiérich dňu v Zvolene, v Martine, Nitre, Brezne, na matičných festivoch slovenskej mládeže, na Dňoch kolied kresťanov Slovenska v Chrenovici a veľmi často v Dome Matice slovenskej v Banskej Bystrici, na evanjelickej fare u Dr. Jána Dubíňa i na Univerzite Mateja Bela, kde študovali jeho krajania. Nezabudnuteľne boli chvíle stretnutí v rodinách Mirka Suru a Mirka Mojžišu, kde sa na jeho príchod vždy tešili ako na vlastného syna. Potom to boli doslova čarobné spoločné putovania po dedinách Horehronia,

Gemera, Turca, Liptova, na ktoré sa dobre a s láskou spomína. Jovi sa vedenie porozprával s každým. Mal v sebe čosi, čo zaujalo, čo spájalo, mal v tvare akoby napísanú mudrost predkov a mal v sebe neobyčajný šarm. Ked' bolo treba, vedel „zaťať aj do živého“, ale vždy to vedel povedať ľudskej úprime a neublížiť.

Toto všetko nám bude chýbať. Už si nepodáme ruky pri stretnutí, už sa nezadívame do jeho usmievavej tváre s nádherným pohľadom jeho očí, už nebudeme počuť jeho príjemný hlas v ľubožvúcej slovenčine i jeho vtipného slová, ktorími sa zvykli prihovárať a získavať si nimi srdcia ľudí. Nás Pán Joviho povolal k sebe, aby sa tam stretol so všetkými, ktorých mal rád a ktorí tam v Jovihu čakali. Mohli však ešte počkať a nechať ho s nami, aby sme si ho ešte užili, ako sa patrí. Ved' Jovi chcel ešte veľa urobiť, lebo vedel, že dobrá robota je i v sláve Pána Boha, ale aj na chválu človeka.

Janík – Jovi, brat nás vzámy! Ďakujeme Ti za každý spoločný prežitý čas. Ďakujeme Ti za Tvoju človečinu a za Tvoje priateľstvo, ktoré bolo krištáľovo čisté. Ďakujeme Ti za chápanie vyslovených želaní, ktoré si vedel bez zbytku naplniť, a tak vytvárať nádherný mozaiku nášho spoločného žitia.

Lučíme sa s naším bratom Janíkom Dorčom a je nám smutno na duši. So žiaľom v srdci ho odpreďazíme na ďalekú cestu, aby tam sníval večný sen o kráse a ľudskej, ktorou bol naplnený celý jeho pozemský život. Jovi veril v ľudí, veril v silu ducha človeka i v silu pravdy potrebnej pre život. Nech teda je nášmu Jovimu dolnozemskému predkov, ktorého bol popri svojom častom putovaniu svetom po celý život verný a ktoréj aj on veril, ľahká.

Ďakujeme, Jovi, brat nás vzámy, za všetko. Naša úcta patrí Tvojmu životu s nami.

Tvoj brat Igor Kovačovič za všetkých kamarátov a dobrých ľudí, ktorých si mal rád a ktorí mali radi teba. Odpočívaj v pokoji!

ktoré si tak rád navštevoval... Tak, Jovi, zvesil si už svoje túlavé topánky, nechal ostré pero, opustil si dosky, ktoré Ti život znamenali, masku a umenie... Na Tvojej ceste do večnosti nech Ča Hospodin opatruje vo svojom náruči. Pán Boh zaplatí za všetko, ak sme Ti nestihli my Tvoji krajania, priatelia a ľudia dobrej vôle, ktorí si ctili Tvoju prácu, Tvoj vklad do kultúrneho, spoločenského, matičného a duchovného života Slovenských domov a v súvete. Odpočívaj v pokoji v tej petrovskej rodnej zemi...

Stanislav BAJANÍK
Viera D. TAPALAGOVÁ**Stanovisko k článku
Odkaz verejnosti
a predsedovi MS**

V záujme pravdy a spravidlivosti uvádzam:

- P. Garajová nemá pravdu, ak tvrdí, že „je na počudovanie, že MS pod novým vedením dodnes neprijala žiadne vyhlásenie k diskriminačnej novele Zákona o štátnom jazyku“. Nech nešpekujte, ale čita SNN. V ich tohorečom 3. čísle sa dozvie, že na návrh p. predsedu prijalo ponovorocné zhromaždenie zamestnancov MS (ktorí sa predtým nikdy nekonalo) už 13. januára t. r. Vyhlásenie MS k návrhu Zákona o používaní jazykov národnostných menšín v takom znení.

- Nie je pravda, že p. predseda dáva prednosť plesom pred návštevami matičiarov. Zúčastnil sa iba na plese v Dunajskej Stredze (kde sa stretol aj s matičiarmi i nematičiarmi nášho juhu) a v Užhorode, kde sa stretol s agilnými zakarpatskými matičiarmi. Okrem toho v krátkom čase po prevzatí funkcie predsedu navštívil matičiarov v Abraháme (trnavská krajská rada), v Košiciach (krajská rada a stretnutie s matičiarmi), v Prešove (krajská rada), ďalej v Bardejove, Vranove, Michalovciach, Poprade, Dubravke atď. Okrem toho sa stretol s celým radom cirkevných hodnostárov, s viacerými primátormi mest (aj hl. mesta), rektormi univerzít a s ďalšími osobnosťami v záujme šírenia dobrého mena Matice, pričom s nimi dohodol na nových aktivitách. Napokon svedčí o tom aj webová stránka Matice a Slovenské národné noviny.

Bolo by vhodné, keby sa p. Garajová za neoprávnené útoky ospravednila.

Ing. Jaroslav PÁPAY
Riaditeľ sekretariátu MS**MINI Recenzia****Nová kniha o histórii
nášho regiónu**

**MIROSLAV PIUS:
BOHOVIA NESMÚ ZOMRIEŤ
– PRVÉ STOPY BOHOV
POD SLOVENSKOU BRÁNOU,
SB PRESS 2011**

V týchto dňoch vo vydavateľstve SB PRESS Timáče práve vychádza zaujímavá kniha spisovateľa MIROSLAVA PIUSA: BOHOVIA NESMÚ ZOMRIEŤ – PRVÉ STOPY BOHOV POD SLOVENSKOU BRÁNOU.

Citateľovi historickej literatúry faktu je autor už dobre známy svojimi publilikami, ktoré priniesli buď úplne nové, alebo zabudnuté historické a archeologické fakty z autorovo vlastného domova, teda z tej časti Slovenska, ktorá leží medzi riekanmi NITRA – ŽIRAVA – HRON – IPĒL. Autor MIROSLAV Pius ani v knihe Bohovia nesmú zomrieť sa takpovediac neodklonil od svojej, jemu vlastnej témy. Presnejšie povedané: od svojho uľačitilého ľotosu. Vlastne u Pusa je to príam povinnosť, ktorú si zadal sám sebe – objavovať, oživovať starý historický svet jeho vlastných predkov, svet, ktorý sa rozprestieral na „žičlivom“ území dnešného juhozápadného Slovenska. Rozdiel je len v tom, že tentoraz sa autor nezaoberá trojrozmernými artefaktmi vytvorenými rukami jeho predkov, ale zaobera sa ich „dušou“, nadprirodzenom, transcendentom, teda duhom, náboženstvom, starými slovenskými bohmi. Pregnantne a do hĺbky svojmu čitateľovi ozrejmuje a opisuje prvých slovenských bohov, formy vieri, pohanské náboženstvá, pohrebné rituály, ale aj chrámy, obetí, posvätné háje, idoly, kultové predmety, symboly a amulety. Pre čitateľa iste budú rovnanou príťažlivé podrobnej opisy zimného a letného slnoviečnatia a kultových slávností s nimi spojených, magických obradov jarných slávností, obetné hostiny a slávnosti spojené s pochovávaním svojich súkmeňovcov. Posledná kapitola sa zaobera obradmi, kúzlam a čarami v jednotlivých konkrétnych dedinách načádzajúcich sa pod Slovenskou bránon.

Kniha je bohatou ilustrovanou obrázkami skulptúr sošiek starých Venuší, vykopaných na danom území. Milovníci historickej literatúry určite po tejto nesporne zaujímavej publikácii dychtivo siahnu.

MP

NA POSLEDNÚ CHVÍLU**Len aby**

V Bratislave sa už oslavuje – vynovený zimný štadión Ondreja Nepelu hostil prípravný hokejový turnaj a podľa kompetentných i podľa športovcov je veľmi dobre pripravený na blízajce sa majstrovstvá sveta v ľadovom hokeji.

Už trochu menej oslavujeme, ked' počujeme o balíku peňazi, ktorý bol potrebný na rekonštrukciu štadióna. Nebola to zanedbateľná čiastka, navyše ak si ju porovnáme s vynaloženými prostriedkami napríklad na výstavbu košickej športovej haly, trošku sa nám môže zatrútiť hlava.

7/2011

Čo vlastne povedal česky prezident v Belehrade a čo si myslia nemecké noviny

Pohľad na Úniu zvonka rozširuje obzor aj slovenskej verejnosti

Nemecký znalec juhovýchodnej Európy si na začiatku februára 2011 položil otázku: kedy nastane chvíľa, keď prvá krajina juhovýchodnej Európy bude nasledovať Tunisko alebo Egypt? (Wann wird das erste Land Südosteuropas dem Beispiel der Tunesier und Egypter folgen?) Otázka v titulku rozsiahleho úvodníka FAZ (7. 2. 2012) na prej strane sformuloval súčasného Karl-Peter Schwarza, avšak z nej je zrejmé, ako sa vplyvné nemecké ekonomickej a politické kruhy pozerajú na túto časť Európy. Je to samozrejme súčasť nemeckého pohľadu na východnú Európu vôbec – a Východ sa začína, ako je známe, na východ od nemeckých hraníc, pre niektorých dokonca ešte dnes na bývalej nemecko-nemeckej hranici s NDR. Otázka, ktorá sa podľa úvodníka kladie, znie, či majú vôbec byť Rumunsko a Bulharsko pripustené do zóny voľného pohybu Schengen, či sa nemajú predĺžiť rokovania pre vstup Chorvátska do Európskej únie a či už pri týchto otázkach, alebo keď v Tirane zastrelia na protivládnej demonštrácii troch demonštrantov – vždy sa reč zvrne na korupciu, a to, ako proti nej bojovať. **V takmer každom rozhovore o postkomunistických štátach**, najmä tých v juhovýchodnej Európe, **zaznie toto slovo – korupcia**. Slovo korupcia sa stalo akousi šírou, kódom pre všetko, čo stojí v ceste modernizácii hospodárstva, čo je prekážkou pre presadenie právneho štátu a priblíženia sa či vyrovnania sa s Európskou úniou, konštatuje denník reprezentujúci názory najvplyvnejších nemeckých kruhov.

hov. „V skutočnosti však ide o to, že Európa tu má, podľa FAZ, „do činenia s tou politickou špičkou, aká tu – vo svojej podstate, vo svojej povahе nezmenene – jestvuje, politickou špičkou, ktorej nejde o nič iné v politickom zápase, len o boj o moc a vplyv“. Inými slovami cielom politických špičiek nie je presadenie ideí. Zmyslom všetkých politických rozporov je u terajších politických špičiek to isté, čo za posledné dve desaťročia u predchádzajúcich – boj o moc a vplyv. A to je hlavná prekážka, hlavný problém. A poukázať na to – v tom je zrejmé zmysel úvodníka FAZ.

Kedže predovšetkým západný Balkán patrí nezmenene dlhodobo medzi priority slovenskej zahraničnej politiky a zahraničnopolitickejho záujmu, nie je nezaujímavé pozrieť sa na to nielen nemeckými, ale povedzme aj českými očami. Belehrad nedávno navštívil český prezident Václav Klaus, stal sa členom srbskej akadémie vied. Priležitosť nevyužil len na zdvorilostný prejav, ale samozrejme na niečo, čo by novopečeného akademika trvalejšie zapísalo do srbského uvažovania. „Ked' sme sa na jar v roku 2004 stali členmi Európskej únie, zlostilo ma, ked' mi v západnej Európe hovorili: Vitajte v Európe! Hovoril som, že v Európe sme boli vždy, teraz sme „iba“ vstúpili do Európskej únie. **Rozdiel medzi Európou a Európskou úniou považujem za zásadný.** Naopak, delenie, ktoré použil americký minister obrany Donald Rumsfeld na Európu starú a Európu novú, som vždy považoval za účelový výtvor Bushovej administrat-

tív, ktorá týmto delením chcela oddeľiť štáty bezvýhradne podporujúce vojnu v Iraku od štátov, ktoré si v súvislosti s touto vojnou položili celý razotázok. Ved' inak by toto delenie nemalo zmysel."

Prezident Klaus zdôraznil: „Európa je kontinent, na ktorom žijem, ale je to len jedna z mojich identít – niektoré iné, ako to, že som Prázan, Čech, Slovan, Stredoeurópan, s touto identitou veľmi výrazne súperia, dokonca sú pre mňa dôležitejšie než moje európanstvo... módne zdôrazňované európanstvo

Dnes glosuje Dušan Kerný

1 / Jazyk, akým hovoria penzisti z Bruselu. Verheugen si nabil vrecká doplna. Verheugen má zákaz kontaktu z Bruselom. Kto si prečíta tieto dva titulky z nemeckých novín, možno si spomenie na to, že tak sa volal komisár Európskej komisie. Desaťročie mal slovo v rozhodujúcich oblastiach vývoja únie (vrátane Slovenska), bol viceprezidentom Európskej komisie. Súdruh Verheugen (nejde o sarkazmus, tak sa osloviajú nemeckí

Dnes

ny. FAZ má osobitné postavenie v nemeckej a európskej žurnalistike. Fakty v tomto denníku „sedia“, inou vecou je profil novín – no ale v tom má nemecky čitateľ zasa na výber. Zamrzelo ma, že FAZ nespomenul ojedinelé múzeum Andyho Warhola v Medzilaborciach a ako príklad som uviedol – v tých istých súvislostiach – ako sa s tým vyrovna istý český denník. Čo čert nechcel – na miesto Medzilaboriec sa v mojom teste zjavili Michalovce. Doslova to „rezalo uši“ aj matičnému tajomníkovi v Továrnom Matúšovi Novotrákovi, ktorý mal na chybu upozornil mailom, ako aj anonymní ľudia na odkazovači môjho súkromného mobilu. Nikdy som nedostal toľko ohlasov na svoje texty. Pomaly neviem, či sa mám polepšiť alebo robiť chyby. Lepšie však iste bude, ak si čitatelia nebudú myslieť, že vodu kážem a víno pijem.

4/ Rašla, Blaha, Leikert, Szabó, Stano, Banáš. Čitateľ SNN si možno všimol text o rakúskom cmitieri, kde spočíva desaťtisíc bývalých vojenských zajatcov, ktorých pri Kaisersteinbruchu držala počas 2. svetovej vojny nemecká armáda. Nachádza sa tesne za našou hranicou. Vlani v lete sem, na miesto, kde sa odohráva časť jeho románov, zaviedol skupinu slovenských autorov spisovateľ Ladislav Ťažký. Bezmenná je väčšina desaťtisíc vojnových zajatcov vojenského tábora smrti. Nechcem však, aby bezmenní zostali autori, ktorí vedno s Lacom Ťažkým položili veniec vo farbách slovenskej trikolóry k náhrobku pre slovenských vojakov. Vedno s L. Ťažkým veniecia položil aj čitateľovi SNN dobre známy autor a vydavateľ Peter Raša, známy

Autor prof. Jozef Leikert, známy

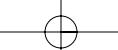
Kerný autor prof. Jozef Lelkert, známy autor literatúry fak-
tu **Ivan Szabo**, vydavateľ a humorista
Milan Stano, autor a zberateľ, právnik
Anton Blaha, autor literatúry faktu **Mi-
lan Blaha**, **Jozef Banáš**, ktorého ni-
kde netreba osobitne predstavovať. Bol
tam aj dva ľahotvorci – filmár a
dokumentarista **Rudolf Ferko** a autor
tohto doplnku k fotografiám z minu-
lého čísla.

5/Niet sa prečo smať a ani prečo plakať. Dobre je spomínať a ešte lepšie je mať pri tom pamäť. Aká rôzna môže byť, o tom som sa presvedčil pri čítaní, že dnes azda mienkovorne najtvorivo-výšieho básnika o premiére hry nemierneckého autora Volkera Brauna Veľkýmier v Bratislave pred viac ako dvomi desaťročiami – v januári 1989. Pod titulom Zasmiať sa a zaplakať píše o trachu prekrútenom svedectve prekla-dateľa Hanuša Karlacha v českej tlači. Ten totiž tvrdí, že vtedy V. Braun, člen predsedníctva zväzu spisovateľov NDR (dnes nejestvujúcej Nemeckej demokratickej republiky), primál niektorých tunajších literátov, aby vedno s ním podali protest proti uväzneniu Václava Havla. Známy tunajší autor tvrdí, že to bolo presne naopak, to on nielen pro-testoval počas popremiérového pose-denia v Klube spisovateľov, ale aj ne-chcel vtiahať do toho dramatika z Ber-lína, aby nespôsobil problémy brati-slavským divadelníkom. Autor si kladie otázku, čo odvtedy napísal V. Braun, a dúfa, že na január 1989 v Bratislave nezabudol. Volker Braun, rodák z Dráž-dan, už vtedy jeden z najznámejších celonemeckých autorov, oceňovaný na Západe, pokial ją viem, si písal od roku 1977 denníky, ktoré vydal pod názvom Pracovné dni – pracovná knižka

v prestížnom vydavateľstve (Werktagé 1977 – 1989, Arbeitsbuch, Suhrkam 2009). Zaujíma ma to preto, lebo som bol jedným zo štyroch účastníkov posedenia v Klube spisovateľov – troch veľačtený mienkovorca menuje. Ja ho nemenujem preto, lebo mi nejde o polemiku s ním. Přesom o tom preto, aby bol zrejmý talent a dôslednosť nemeckého autora z vtedajšej NDR. Nepodáva nám svedectvo dodatočne napísané, ale autentické. Druhým dôvodom nie je urazenosť, že ma mienkovorca nemenoval, hoci sme tam boli len štyria, ale to, že je to výrazom, ako sa vyzgumovávajú (zabúdajú) nespomenuté – nevhodné škrtnite – skutoční svedkovia. Bol som to totiž ja, kto prehovoril V. Brauna, aby neprivolával neželanú pozornosť, pretože bezprostredné dôsledky nevieme odhadnúť. Naozaj sa nad tým všetkým dás iba zasmať a zaplaňať. Pravda, ak si človek neprispomene, že práve o mienkovorcovi sa pri prvom výročí novembra 1989 – ak sa dobre pamätám – v Bratislave tvrdilo, že nechal z fotografií bratislavských novembrových tribún „zmiznúť“ hlavu Jána Budaja, podobne ako kedykoľvek z fotografií pražského februára 1948 zmizala hlava Vladana Clementisa. Volker Braun uverejnili Werktagé a je to dokument umelca a jeho umenia. Prekladateľ Hanuš Karlach zasa urobil pre češtinu neoceniteľnú službu, keď preložil dieľo G. Grassa; ani jedno z tých diel nie je preložené do slovenčiny. Toto stojí za to, aby sa o tom písalo. Tliapať o udalostiah a „udalostiah“ v klube spisovateľov môžeme azda inokedy a azda aj menej sebaoslavne. I keď nikto nás nevie tak pochváliť, ako to vieme urobiť sami.

Foto internet

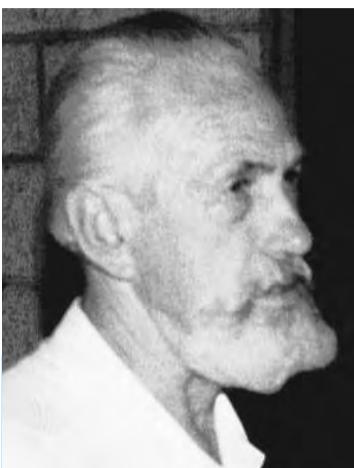

4. strana

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

7/2011

Ludia —

Boris Gašpar

Na Slovensku sa napriek svojmu nadielu Boris na univerzitné štúdiá nedostal. Pre komunistický režim bol „nespofahľivý živel“. Ako 22-ročný v septembri v 1952 prekonal mútne vody Moravy (pri Zohore, nedaleko Bratislavky).

Jeho pút' viedla cez rakúsky Wels do Madridu, kde sa v roku 1953 stretol so slovenskými študentmi. Na univerzite Complutense študoval dejiny umenia. Prvejstnosťne pracoval v slovenskom vysielaní španielskeho štátneho rozhlasu Radio Nacional de España a venoval sa svojím záľubám – kresleniu a drevorezbárstvu.

V roku 1956 už spolu s manželkou Carmen a práve narodenou dcérkou smeruje do Austrálie. V novom svete na väznu tvorí umeleckú prácu nebolo kedy. Bolo treba žiť rodinu, čo časom narastla o tri ďalšie deti.

Ako všeobecný umelec dostáva sa hned do stredu slovenského života v Sydney: spolupracuje s otcom Senžičkom, SJ, pri dokončovaní Kalendára austrálskych Slovákov na rok 1957.

Zároveň však technicky a umelecky rastie. Jednou z jeho prvých väčších práce bolo bábkové divadlo, šachová hra Dobývanie Viedne i reliéf Poslednej večere pre oltár kaplnky Školských bratov vo Wollongongu. Biblické témy a výjavovia fažisko v jeho tvorbe. V rokoch 1963 – 1980 vráva do vzácneho dreva posolstvo a múdrost Biblie v podobe Krista, sv. Františka, proroka Jonáša, Noemovej archy, Rajskej záhrady, Betlehema... Popri väčších témach sú v jeho tvorbe zastúpené aj výjavovia zo rozprávok: Radúz a Mahuliena, Zlatoviáška, Flautista z Hamelynu.

Svojim štvorm deťom a vnúčatám vlastnoručne vo vrchoch napísal a ilustroval knihu o rodiných predkoch a úcte k nim. Nazval ju O otočach pre synov.

Ked' neskôr slovenská katolická komunita pod vedením vlasteneckého kňaza O. Emilia Černajá kúpila kostol v Sydney – Lidcombe, Boris vytvoril oltár sv. Cyrila a Metoda. Táto práca mu trvala dva roky a ne-sporné predstavuje vrchol jeho umeleckej rezbarskej tvorby. Neskôr vytvoril aj bočný oltár venovaný Panne Márii Nežnej (Eleisa), ktorý je celý rámcovaný vyrezávanou slovenskou ornamentikou. Po jednom príbudi mozaikové pestrofarebné gotické okná znázorňujúce slovenským národom uctievaných svätcov. Medzi oknami sú umiestnené jednotlivé zastavenia Krízovej cesty maľované na skle.

Miniatúru hlavného oltára, vyrezanú tiež Borisom, prijal Sv. otec Ján Pavol II. pri svojej prvej návštive v Austrálii ako dar austrálskych Slovákov.

Dom zahraničných Slovákov v Bratislave v roku 1996 prípravil z jeho dieľ výstavu v rámci seriálu výstav práce slovenských umelcov žijúcich v zahraničí. Výstava neskôr putovala po celom Slovensku...

Jeho tvorbou sa cez rôzne obdobia, ktorým prechádzal, prelínala slovenskost a slovenská duša. Nie sú to vždy radostné zvolaňa vo farbe a tvaru, hoci Boris bol možno jeden z prvých, čo poukázal na potrebu humoru aj v exile (istý čas vydával humoristický časopis Škrítkatok). „Ludstvo sa nesustále snaží, aby žiadny rastlinný alebo zvieraci druh nevyhynul, tak prečo by sme nemali bojovať za udržanie slovenského národa?“ vyslovuje svoje presvedčenie.

Boris Gašpar sa narodil 3. októbra 1930 v Bratislave. Je to človek hlbokej víery, ktorý si nadovšetko ctí naše národné tradície a národné dedičstvo. Slovenský kostol a slovenské stredisko v Sydney sú obdivuhodným prienikom slovenskej národnej tradície do Austrálie.

Ivan HUPKA (krátené)
Foto autor

Nacionalizmus sa v období hospodárskej krízy stáva podhubím diktatúry jednej strany a jedného vodcu. V prípade Maďarska podľa dávnejšieho vyjadrenia Jacquesa Rupnika „po-kušenie bude určite rásť s príchodom Viktora Orbána k moci“. Orbán v predvolebnom období robil všetko možné pre víťazstvo Fidesz-u, okrem iného oživovaním idey Veľkého Maďarska. V 90. rokoch 20. storočia to spájal s autonómou maďarských menšíň v okolitých štátach. Po skúsenostiach demokratických režimov s radikálnymi separatistickými hnutiami v západnej Európe (ETA, IRA ap.) a udalostach v bývalej Juhoslováii Orbán explooval další zdroj, ktorým je dvojaké občianstvo.

Projekt autonómie a dvojakého občianstva zabezpečil pre Fidesz vo volbách v roku 1998, 2002 i 2010 percentá navyše. V roku 1998 stačili na to, aby vznikla koalícia Fidesz-u, Nezávislej malorolnickej strany a Maďarského demokratického fóra. V roku 2002 predpredkladali koaliční partneri, najmä István Csurka, nedosiahli potrebné kvórum 5 %. Vo voľbách v roku 2006 na všeobecne prekvapenie si socialisticko-liberálna koalícia udržala moc, avšak nezvládla nástrahu a dôsledky globálnej finančnej krízy. „Balíček“ opatrení vlády Ference Gyurcsányho nezabral ani s podporou MMF a Svetovej banky. Socialist Gyurcsány stavil na velkomáďarský nacionalizmus a zatiaľ virtuálne Veľké Maďarsko, čo narazilo na odpor najmä na Slovensku. Vzhľadom na to, že išlo aj o vzťahy dvoch vladivých lavicových strán Smeru a Maďarskej socialistickej strany, vznikol precedens dokonca s medzinárodnym kontextom minimálne v rámci socialistickej frakcie (PES) v EP.

Nástupca Gyurcsányho premiér Gordon Bajnai hoci sa vyjadril, že v maďarsko-slovenských vzťahoch je „velia paranoje a veľa domácej politiky“, vzhľadom na blížiacu sa voľby do EP nezavhol úplne ani tzv. maďarskú kartu. V realizácii socialistov však nestačila na Orbána radikalizmus. Ukázalo sa to počas volieb do EP 7. 6. 2009, v ktorých Fidesz ziskal 56,4 % a ultrapravicový Jobbik 14,8 % voličských hlasov. Mementom bolo 17,4 % hlasov pre vladivú Maďarskú socialistickú stranu, čo bolo povzbudnením pre Viktora Orbána, keďže o necelý rok mal byť v Maďarsku parlamentné volby. Orbán chcel znova získať percentá

navyše projektom autonómie a dvojakého občianstva pre maďarské menšíň v okolitých štátach. Keďže predvolebné preferencie Fidesz-u koncom roka 2009 boli nečakane vysoké, Zsolt Németh ako predkladateľ stiahol z rokovania parlamentu návrh zákona o dvojakom občianstve. Tzv. maďarská karta stratila na svojej aktuálnej cene, nezapadla však do zabudnutia.

Volby v Maďarsku v roku 2010 sa skončili podľa očakávania absolútnym víťazstvom Fidesz-u. V dôsledku zataženosť EÚ globálnymi hospodárskymi problémami konfrontačná politika v bilaterálnych maďarsko-slovenských vzťahoch slávila nové „orgie“. Z pohľadu maďarskej zahraničnej politiky usmerňovanej Fidesz-om vznikla vhodná situácia na „konečnú“ riešenie územných sporov v stredoeurópskom priestore. Nový maďarský parlament ešte pred ustanovením vlády Viktora Orbána prejavil mimoriadnu legislatívnu aktivitu okrem iného začiatím ro-

provokácie napriek skutočnosti, že podpredsedom európskych ľudovcov bol Viktor Orbán. Po odmiennom ponuku zo strany Róberta Fica rokovat s Viktorom Orbánom o dvojakom občianstve, vláda a po nej NR SR reagovala 26. 5. 2010 schválením zákona č. 250/2010 Z. z. o štátnom občianstve s účinnosťou od 17. 7. 2010.

Po voľbách do NR SR 12. 6. 2010 ďalšiu konfliktov medzi Slovenskou republikou a Maďarskou republikou zdedila nová vláda Ivety Radičovej. Premiérka počas summitu V4 v Budapešti 20. 7. 2010 navrhla Viktorovi Orbánovi recipročne ústupky ohľadne

Tajný plán

provokácie napriek skutočnosti, že podpredsedom európskych ľudovcov bol Viktor Orbán. Po odmiennom ponuku zo strany Róberta Fica rokovat s Viktorom Orbánom o dvojakom občianstve, vláda a po nej NR SR reagovala 26. 5. 2010 schválením zákona č. 250/2010 Z. z. o štátnom občianstve s účinnosťou od 17. 7. 2010.

Po voľbách do NR SR 12. 6. 2010 ďalšiu konfliktov medzi Slovenskou republikou a Maďarskou republikou zdedila nová vláda Ivety Radičovej. Premiérka počas summitu V4 v Budapešti 20. 7. 2010 navrhla Viktorovi Orbánovi recipročne ústupky ohľadne

kovania o dvojakom občianstve 17. 5. 2010.

Premiér Róbert Fico zvolal na 18. 5. 2010 zasadnutie bezpečnostnej rady štátu. V ten istý deň lídri opozicie Mikuláš Dzurinda a Iveta Radičová odcestovali do Bruselu rokovat s predsedom Európskej ľudovej strany Wilfriedom Martensom. Ich cieľom bolo diplomatičky eliminovať maďarské

dvoch kontroverzných zákonov o štátnom a dvojakom občianstve Slovenskej republiky a Maďarskej republiky. Radičová v snahe kontrovať neústupčivosť Viktora Orbána vyhlásila po rokovani, že ak maďarský parlament nezmiení zákon o dvojakom občianstve do konca roka 2010, NR SR vyhlási jeho neplatnosť na území Slovenskej republiky.

Minister zahraničných vecí Slovenskej republiky Mikuláš Dzurinda začiatkom septembra 2010 tvrdil, že v kauze dvojakého občianstva má riešenie, a prihľásil sa na medzinárodný maratón v Budapešti. Po ľom v rámci neformálnej večere rokoval s partnerom Jánosom Mártonym – bez väčšieho efektu. Ostalo na slovenskej strane inicovať ďalšie pokusy. V súvislosti s novelou zákona o štátnom občianstve z dielne KDH vznikli problémy aj vo vládnej koalícii, keďže s ňou nesúhlasil Most – Híd. Premiérka po koaličnej rade 21. 9. 2010 vyhlásila, že zákon č. 250/2010 Z. z. sa zruší. Poslanci SDKÚ-DS, SaS a Most – Híd predložili vládný návrh zákona o štátnom občianstve, ktorý pripravilo MZV SR. Podľa vedúceho frakcie Obyčajných Ľudov Igor Matovič vznikla situácia, za ktorej „necháme si skrátať Orbánom po hlave“.

Pred komunálnymi volbami v Maďarsku v záujme výťazstva Fidesz-u Viktor Orbán zosilnil ofenzívou s projektom volebného práva pre príslušníkov maďarských menšíň v okolitých štátach. Na základe pripravovanej zmeny maďarskej ústavy príslušníci maďarských menšíň z okolitých štátov majúce štátne občianstvo Maďarskej republiky, mohli by voľiť a byť zvolení za poslancov maďarského parlamentu. Noví občania za priznávej medzinárodnej situácie mohli by hlasovať napr. za pripojenie južného Slovenska (Vojvodiny, Sedmohradsku atď.) k Maďarsku, čím by sa vytvoril fakt accomplished. Nič nové v maďarskej zahraničnej politike, keďže premiér Pál Teleki pred začiatím útoku proti Slovenskej republike 21. 3. 1939 žadal maďarského výslovnala vo Varšave, aby dôverne oznámil Beckovi, že „sa pousilujeme vysunúť spoločné hranice poľsko-maďarskú vytvorením fakt accomplished“. Mikuláš Dzurinda napriek historickým a osobným skúsenostiam s politikou maďarských vlád bol koncom roku 2010 presvedčený, že o tzv. Veľkom Maďarsku reálne neromýšla ani jeden štát v Maďarsku. Tvrdil, že Slovensko má medzinárodne uznané hranice. Aj Edvard Beneš sa spoliehal na medzinárodné záruky, až nakoniec musel využiť svoj tajný plán „aeroplán“.

Zoltán PÁSTOR

Jazyk a text

Spoločnosť a jazyk sú vzájomne prepojené viacerými väzbami. Spája ich najmä to, že sú to zložito štrukturované dynamické systémy. Obidva tieto systémy sa na časovej osi vyvíjali a menili. Mnohími premenami prešli jednak jednotlivé zložky a prvky, ktoré sú podmienkou systémovej podstaty jazyka a spoločnosti. Nemenej dôležitejšie je, že sa medzi týmito zložkami a prvkami zároveň preskupovali a novo hierarchizovali aj ich vzájomné vzťahy. No ešte závažnejšie je to, že sa tieto dva suverenne systémy nevyvíjali a nemenili od izolované, ale vo vzájomnej spätnosti a podmienenosťi. Ich spoločný osud a údel pripriná spojenie národnosti. Momenťne ako samozrejmost, že existujú náučné texty, ktoré majú svoju typickú jazykovo-kompozičnú tvárvu. Ako samozrejmost nám pripadá aj to, že podstatou vedeckej príory je vecnosť, presnosť a objektivnosť, zatiaľ čo pre texty umeleckej literatúry je príznačná odstupňovaná subjektivnosť a expresivnosť. Ako vieme, na formalnej, povrchovej úrovni tieto ich odlišné vlastnosti zabezpečuje práve jazyk.

Nemusíme však chodiť tak ďaleko do minulosti. V tomto čase si funkčnú prepojenosť medzi jazykom a spoločnosťou môžeme dokumentovať na osude slova šrotovník.

V slovinách toto slovo nenájdeme. Dokonca ani počítá ho nepozná, podčiarkuje ho červenou farbou, čím mi naznačuje, že som ho zrejme použil nevhodne.

Vznik tohto slova súvisí s vyjadrovacími potrebami. Došlo k nim v istej ekonomickej a politickej situácii spoločnosti. Dôležité je, že jazyk na tiež nové poznatky bolo potrebné odozvávať jednak tvoriacej sa vedeckej komunitie v príslušnom vednom odbore a prípadne aj širšej kultúrnej verejnosti, jazyk na to reagoval tak, že sa na odovzdávanie informácií v tejto oblasti ľudskej činnosti vytvorila vrstva špecifických výrazových prostriedkov. Táto osobitná

pôvodne sa – foneticky modifikované – zrejme prebralo vo význame nahru zo zmietate alebo rozdrobené oblie, strukoviny používané ako krmivo (v nemčine rSchrott). Znehotnené kovové predmety používané ako surovina vo výrobe. Postupne sa jeho význam rozšíril aj na nekovoé predmety (napríklad dať staré knihy do šrotu). Od prebratého a zdomácneného slova šrot sa veľmi rýchlo odvodiť ďalšie slová, podstatné mená, prípadne mená a slovesá:

Šrotovník – stroj na šrotovanie; šrotovať/zošrotovať – drvíť na šrot; šrotovať obilie, starý papier, staré železo; šrotovňa – miestnosť, v ktorej sa šrotuje; šrotovisko – miesto, kde sa šrotuje / miesto, kde sa uskladňuje šrot; šrotovnica – stroj na šrotovanie; šrotový – šrotová múka; šrotovací – určený na šrotovanie.

Podstatné meno šrotovník sa prirodzene dostalo do spoločenstva tejto bohatej, významovo príbuznej rodiny. Dôležité je, že bolo utvorené v súlade so slovotvornými zákonitosťami, ktoré sa uplatňujú v slovenčine. Vzniklo v rámci slovotvorného modelu, na základe ktorého boli utvorené napríklad podstatné mená výchovné a odstupné. Podľa Krátkeho slovníka slovenského jazyka má slovo výchovné význam peňažný prispievok na výchovu nezaopatrených detí. Pri podstatnom mene odstupné sa v tomto slovniku uvádzia len význam peňažná suma zaplatená pri odstúpení od zmluvy, od výhody a podobne. Dnes sa význam tohto slova rozšíril – odstupné je suma, ktorú dostane pracovník pri prepustení zo mestnosti.

Je zrejmé, že slovo šrotovník je s uvedenými slovami späté slovotvorne i významovo. Jeho význam možno vymedziť ako peňažný prispievok, ktorý dostane majiteľ stáreho auta, ak ho dá zošrotovať a kúpi si nové. V tomto význame sa prirodzene začlenilo medzi bežné (neurálne) slová národného jazyka. Navyše si v istom čase žilo na jazykovo-komunikačnom výslní. Patrilo k najfrekventovanejším slovám nielen v bežnej jazykovej praxi, ale aj v publicistike a v politickej komunikácii. Táto jeho významovo-výjadrovacia konjunktúra však netrvala dlho. Ako sa zmenili ekonomicko-financné podmienky, ktoré si vyžiadali jeho utvorenie, aj ono sa dostalo z komunikačného centra na periferiu. Napriek tomu však zostane trvalou súčasťou slovnej zásoby slovenčiny. Taký je osud mnohých slov. Zazíaria ako komety a potom ich svet

7/2011

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

5. strana

Knihy z híbky času

Miestny odbor MS v Martine pripravil zaujímavú výstavu Najstaršia kniha v turčianskej rodine, ktorú si môžete pozrieť do konca februára vo výstavných priestoroch Matičného domu na Divadelnej ulici v Martine. Ako pozvánku nám poslali aj zasvätené slová PhDr. Petra Mišáka, ktoré zazneli na otvorení výstavy.

Habent sua fata libelli. Aj knižky majú svoje osudy. Vidí sa mi primerané začať citátom z hrdinskej piesne Terentiana Maura, rímskeho gramatika z 2. storočia nášho letopočtu. V jeho čase bola kniha vzácnostou, niekoľkonásobne vyvažovanou zlatom. V istom zmysle taká vysoká hodnota prináleží knihe aj dnes, hoci v prepočte príme materiálom by sme s takou matematikou asi neobstáli.

Kniha už dlho nie je vzácná. Už dlho je ľahko skúšaná a už dávno-predávána sa z nej stal v očiach mnohých nevhodných obyčajný tovar. Ten možno vyrobiť, pre-

dat, kúpiť, vymeniť a možno ho využívať aj ako úplaton. Naschvá som nepovedal dar. Lebo tým je kniha od svojich pravočiakov. Je darom ľudskej moudrosti sebe samej. Človek si dáva dar knihu, tým, že ju pre seba a pre budúcnosť vynášiel a do dnešných dní jej dal takú podobu, že môže byť dôstojný, veľmi reprezentatívnym nosičom človekovej moudrosti a jeho odkazu. A môže byť nevhodný i nevhodným brakom v krásnom rúchu rovnaka ako skvelým umeleckým kúskom v popoluškinom odevi.

Aj cenným dokumentom býva kniha. Svedectvom o tom, ako sa k nej ľudia správali (reštaurátori by vedeli hovoriť...) a správajú dodnes. Spoločníkom, povedal by psychológ, priateľom, povedal by klasik parafrázovaný ľudovou tradíciou, nástrojom, povedal by učiteľom, umelec, prostriedkom, povedal by duchovný, cieľom, povie si nejeden začínajúci autor, výsledkom, povie si nejeden skúsený spisovateľ. Produktom, povie si knihár, tlačiar, vydavateľ. Tovarom, povie si obchodník.

Nevedno prečo je taký zvyk, že sa na začiatku každej výstavy čosi hovori. Malo by sa o výstave či vystavaných exponátoch, no spravidla sa vracia o inom. Pri obrazoch a ostatných výtvarných dielach sa vracia zvyčajne o autoroch, dobe, v ktorej vznikli diela, zmysle diela a napokon i o zmysle výstavy samej.

I preto je výstava kníh – ako ju tu ponúkame verejnosti – tým zaujímavým

skutkom, že netreba vrvieť o autorovi. Tých tu máme okolo sedemdesiat. Ani o jednotlivých exponátoch – tých je necelá stovka. Ba ani o zmysle kníh a zmysle tejto výstavy netreba osobitne vrvieť. Zdá sa, že je to jednoduché. Stačí vrvieť o knihe. A to sa už pove-

dat, kúpiť, vymeniť a možno ho využívať aj ako úplaton. Naschvá som nepovedal dar. Lebo tým je kniha od svojich pravočiakov. Je darom ľudskej moudrosti sebe samej. Človek si dáva dar knihu, tým, že ju pre seba a pre budúcnosť vynášiel a do dnešných dní jej dal takú podobu, že môže byť dôstojný, veľmi reprezentatívnym nosičom človekovej moudrosti a jeho odkazu. A môže byť nevhodný i nevhodným brakom v krásnom rúchu rovnaka ako skvelým umeleckým kúskom v popoluškinom odevi.

Aj cenným dokumentom býva kniha. Svedectvom o tom, ako sa k nej ľudia správali (reštaurátori by vedeli hovoriť...) a správajú dodnes. Spoločníkom, povedal by psychológ, priateľom, povedal by klasik parafrázovaný ľudovou tradíciou, nástrojom, povedal by učiteľom, umelec, prostriedkom, povedal by duchovný, cieľom, povie si nejeden začínajúci autor, výsledkom, povie si nejeden skúsený spisovateľ. Produktom, povie si knihár, tlačiar, vydavateľ. Tovarom, povie si obchodník.

Nevedno prečo je taký zvyk, že sa na začiatku každej výstavy čosi hovori. Malo by sa o výstave či vystavaných exponátoch, no spravidla sa vracia o inom. Pri obrazoch a ostatných výtvarných dielach sa vracia zvyčajne o autoroch, dobe, v ktorej vznikli diela, zmysle diela a napokon i o zmysle výstavy samej.

I preto je výstava kníh – ako ju tu ponúkame verejnosti – tým zaujímavým

Foto Monika Babalová

K problematike vedy v Matici

vraj nemôže mať svoje sídlo v Bratislave, ale má ho mať v Martine. Zákon určuje za sídlo Matice slovenskej Martin, čo predpokladá, že tam sídi jej štatutárny zástupca (predseda Matice slovenskej) a ústredné orgány Matice slovenskej. Spomenutom zákone sa neurčujú sídla odborných pracovísk Matice slovenskej, jej vedeckých a záujmových odborov ani domov Matice slovenskej. Ba napäť § 4 tohto zákona (Organizácia Matice slovenskej) v bode 4 umožňuje Matici slovenskej, aby na plnenie úloh, ktoré jej vymedzuje tento zákon, zriaďovala a zakladala právnické osoby a utvárala ďalšie pracoviská.

Výbor Historického odboru Matice slovenskej celkom nechápe príčinu a zmysel tendencii na zmene sídla bratislavských matičných pracovísk. Ved' zo 16 pracovísk Matice slovenskej má v súčasnosti v Martine svoje sídlo 12 pracovísk a len 4 pracoviská sídlia v Bratislave (Sekretariát predsedu MS, Stredisko národnostných vztahov, Krajanské múzeum MS, Slovenský historický ústav). Z vedeckých odborov Matice slovenskej sa na základe prirodzených daností v Bratislave ukolí Historický odbor MS, Politiologický odbor MS, Národopisný odbor MS, v Nitre Jazykový odbor MS a v Martine Hudobný odbor MS. Podobne oblastné pracoviská a domy Matice slovenskej majú svoje sídla v mieste svojho pôsobenia na celom území Slovenska. Po roku 1990 si Matice slovenská vytvárala nové organizačné jednotky aj v zahraničí.

Jediným výskumným pracoviskom pre oblasť slovenských dejín v rámci Matice slovenskej je Slovenský historický ústav, ustanovený na základe zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 68/1997 o Matici slovenskej (§ 3, ods. 1). Na základe zriaďovacieho listiny Slovenského historického ústavu zo dňa 13. marca 1997 bola za jeho sídlo určená Bratislava, kde toto špecializované pracovisko má svoje optimálne profesionálne zázemie (centrálné archívy, knižnice, ústredné akademické, univerzitné a vysokoškolské pracoviská).

Výbor Historického odboru Matice slovenskej nesúhlasi s takým výkladom záverov vládneho auditu, podľa ktorých Slovenský historický ústav, odovlávajúci sa na zákon o Matice slovenskej,

začalo plánovať vytvorenie aj tretieho matičného centra v Košiciach.

Tendencie premiestniť sídla vedeckých ústavov Matice slovenskej z Bratislavu do Martina budú mať na matičnú vedeckú negatívny dopad, počnúc stratou odborných kádrov (az 80 % členov Historického odboru Matice slovenskej je z Bratislav), cez narušenie stálych kontaktov s bratislavskými vedeckými pracoviskami a končiac narušením profesionálneho a rodinného prostredia pracovníkov bratislavských vedeckých pracovísk MS. Presadzovanie tohto zámeru by iste znamenalo postupné umŕtvenie vedeckovýskumnej činnosti na matičnej pôde. Neprajníkom slovenského národného života a Matice slovenskej je matičná historická veda stále trhová v oku. Ide im aj o politický revanš voči Matici slovenskej za jej zásluhu o suverénnu Slovenskú republiku a za slovenčinu ako štátnej jazyku. V tomto úsilí o národné práva a štátnosť zohrali bratislavské matičné pracoviská významnú úlohu. Našim neprajníkom ide o elimináciu Matice slovenskej z hlavného mesta Slovenskej republiky – Bratislavu. Ich úsilie však smeruje hlavne k odstráneniu vedeckého výskumu na pôde Matice slovenskej a zároveň k obmedzeniu plurality výskumu a interpretácií jeho výsledkov v slovenskej vede. Výbor Historického odboru Matice slovenskej sa týmto obracia na predsedu Matice slovenskej, na výbor Matice slovenskej a na Vedeckú radu Matice slovenskej a žiadame ich, aby sa zaoberali problematikou vedeckého výskumu v MS, v rámci tej vedeckými odbormi a matičnými vedeckými pracoviskami v Bratislave.

V záujme zlepšenia koordinácie vedeckej činnosti v Matici slovenskej navrhujeme, aby miesto vedeckého tajomníka Matice slovenskej bolo obnovené po výberovom konaní, ktoré sa uskutoční na pôde Vedeckej rady Matice slovenskej. Rovnako navrhujeme, aby aj komisiu na výberové konanie do funkcií riadiťov vedeckých ústavov Matice slovenskej sa skladali aj z členov Vedeckej rady Matice slovenskej, ktorá zdrzuje matičných aj nematičných odborníkov z týchto vedeckých odborov. Výbor Historického odboru Matice slovenskej dúfa, že toto jeho stanovisko prispeje k vyjasneniu situácie a upokojeniu matičnej vedeckej obce.

Perla Zamaguria

Najdlhšia obec v Zamaguri s exotickým názvom Osturňa je raritou nielen v oblasti príľahlého gorskejho regiónu, ale svojím takmer desaťkilometrovým úsekom si „zabrala“ prioritné miesto medzi vidieckymi sídlami v celoslovenskom kontexte. Rázovitá dedinka administratívne patrí do okresu Kežmarok, rozprestiera sa v údoli Osturnianskeho potoka a je situovaná v ochrannom pásmi Pieninského národného parku.

Zrubová nádhera

Vznikla na základe valašského práva začiatkom 17. storočia, keď bola prostredníctvom šoltísov kolonizovaná osadníkmi, ktorí si tu začali stavať drevené pribytky. Kedže konkávny ráz doliny značne obmedzil miestnu urbanistiku, jednotlivé usadlosti vytvorili reťazovú zástavbu iba v tesnej blízkosti obidvoch strán recipientu. Početný pristávalo rôzneho pôvodu sa v konečnom dôsledku pričinili o existenciu unikátnej sídelnej aglomerácie, ktorá je dodnes pre vymedzené teritórium Spiša významným špecifickom. Už pri vstupe do intravilánu najzápadnejšej obce v Európe s karpatsko-rusínskym (lemkovským) osidlením návštěvník upútajú rozprávkové chalúpky, ktoré napriek vzájomnej odlišnosti pôsobia ako jeden harmonický celok. Je priam neuvieriteľné, s akou dokonalosťou, umocnenou výnimočným estetickým cítením, stavaliči dokázali prevítať pôvab a čaro do svojich obydlí. Bez pomoci akejkoľvek techniky, aby vzápäť vytvorili zrubovú nádhru v dokonalej symbioze s prírodou. Každý soliter je vlastne akýmsi živým skanzenom, vďaka ktorému sa toto vzácne dedičstvo našich predkov podarí uchovať všetkým budúcim generáciám. Nepochybne k tomu prispela skutočnosť, že Osturňa bola už v roku 1979 vyhlásená za Pamiatkovú rezerváciu ľudovej architektúry.

Osem zastávok

Historickou zaujímavosťou obce je, že v polovici 20. storočia dokázala čeliť tvrdému nátlaku a ako jediná na Zamagurí sa ubránila kolektivizácii súkromného hospodárstva. Jej obyvateľia dodnes pracujú na vlastných gazdovstvách a venujú sa prevažne chovu oviec. Pokojný spôsob života kontinuálne ovplyvňuje mladú generáciu, do ktorej od útleho detstva vstupujú lásku k duchovným hodnotám. Súčasťou zachovania tradícii je v prvom rade svojrázny folklór. Prezentuje ľubožvúčné piesne a gorský dialekt, ale rovnako typické domáce jedlá či ľudový odev. Originálne krojové výšivky sú opodstatnenou pôchvou každého Osturňana. Napriek každodennym starostiam s existenčnými problémami sa nemožno ubrániť pocitu, akoby sa v tejto obci zastavil čas. Ďalšou pozoruhodnosťou Osturne je nezvyčajná parcelácia chotára pre pô-

vodných kolonistov, ktorým boli pridelené takzvané zárubky so šírkou 110–120 metrov. Pozemok si osadník postupne vykľíčoval a po kultivácii si mohol na ňom postaviť vlastné obydlie. Stavebným materiálom bolo spravidla smrekové drevo, pričom trámy z neho ukladali priamo na podmurovku. Domy boli átriového typu, orientované pozdĺžnou stranou rovnobežne s komunikáciou a sprístupnené iba cez jediný vchod od cesty. Týmto sa zabezpečila ochrana proti vetru, dvej zveri, prípadne aj pred zbojníkmi. Typická zástavba dodnes vytvára charakteristický vzhľad obce, ktorá má rekordných 8 autobusových zastávok. Približne v strede sa týci gréckokatolícky kostol, ktorý mal pred vyhorením rovnako drevenú konštrukciu.

Krásna príroda i cenné pamiatky

Ďalším plusom Osturne sú príťažlivé atrakcie bezprostredného okolia. V prvom rade Tatranský a Pieninský národný park, Červený kláštor s múzeom, splav na drevených pltiach po Dunajci, Haligovské skaly, Starolučoviansky hrad, kúpele Vyšné Ružbachy, chránený prírodný výtvor Jarabinský prielom a mnohé iné. V extraviláne obce na severnej strane pútajú pozornosť Malé osturnianske, Veľké osturnianske a Ksenovo jazero. V južnej časti je najcennejší unikátom európskeho významu jazero. Viedie k nemu značkovaná trasa priamo z obce. K vyhľadávaným miestam patrí aj niekoľko vyhliadkových bodov, z ktorých je panoramatický pohľad na Belianske Tatry, Spišskú Maguru, Tri koruny... Blízkosť hranice s Poľskom zákonite podmienila vznik významného projektu slovensko-poľskej cezhraničnej spolupráce, ktorý okrem iného uvažuje o prepojení Osturne ako koncovej obce s medzinárodnou dopravnou komunikáciou. Potenciálne sprístupnenie ďalších turistických atrakcií aj za hranicami Slovenska by následne prispelo predovšetkým k všeestrannému rozvoju cestovného ruchu v tomto od centro vzdialenosť regióne. Projekt je financovaný Európskou úniou z Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Programu cezhraničnej spolupráce Poľská republika – Slovenská republika 2007 – 2013. Na cele obce už niekoľko rokov stojí mladá ambiciozna starostka Kristína Gregoričková, ktorá má nemalú zásluhu na príprave projektovej dokumentácie k spomínaným projektom. Dúfame, že práve pod jej taktovkou sa túto vysoko humánnu myšlienku čoskoro podarí úspešne zrealizovať.

Tamara HRABKOVÁ
Foto internet

6. strana

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

7/2011

Tiene minulosti a nezodpovedných figúr (Osud miestneho múzea v Spišskom Podhradí)

Píše sa rok 1967 28. máj. Mestečko Spišské Podhradie, ležiace pod majestátnym Spišským hradom. Za účasti predstaviteľov rôznych inštitúcií, škôl i miestnych podnikov bolo slávnostne otvorené **miestne múzeum – vlastivedná izba**.

Dnes máme rok 2011, to isté mestečko, inštitúcie ani mnohí vtedajší predstaviteľia dnes už nežijú. Neexistuje ani múzeum – tak totiž vlastivednej izbe hovorili Podhradčania – ani exponáty.

Ti občania, ktorí žijú, si ešte dobre pamäťajú na múzeum i jeho iniciátora, zakladateľa, správcu, miestného historika, učiteľa, horlivého zberateľa exponátov Štefana Ciska (1898 – 1980). Tento krátky exkúz nás priviedol k trestuhodnej, nezodpovednej (ne)činnosti vtedajších kompetentných a udalostí s tým spojených – po smrti jeho zakladateľa, ked' múzeum zostało napospas živlom nielen tým prírodným, ale i ľudským (skôr by bol náležitý termín hyenistickým).

„...aby predmety, ktorí boli vyrobené, prípadne zadovážené našimi predkami a sú spojené s historiou nášho mesta, hradu a Dreveníka, boli uchované na poučenie pre budúce generácie.“

Štefan Cisko

„Pán Štefan Cisko v roku 1958 na jeseň dáva podnet na založenie Vlastivednej izby.“ (In: Katalóg archeologických pamiatok Spiša, ktorý vydalo Podtatranské múzeum v Poprade v r. 1969). V polovici 60. rokov prichádza s návrhom založenia vlastivedného krúžku. Úmysel sa podaril a pri Osvetovej besede v roku 1966 spolu s kolegami učiteľmi, ale aj ďalšími nadšencami, začali zbierať a sústredovať pamiatky súvisiace s historiou Spišského Podhradia, hradu a Dreveníka do priestorov budovy evanjelickej fary na Palešovom námestí. „Je prirodzené a ľudské zanechať hmatateľné dôkazy,“ hovoril zakladateľ miestneho múzea a pokračoval v ďalšej činnosti bádania v histórii rodného mesta a jeho okolia. Svedectvom toho sú odborné články vo vtedajších okresných Spišských hlasoch a Východoslovenských novinách. Vydavateľ Spišských hlasov publikáčnu činnosť Š. Ciska morálne oceňoval. Chýr o historickom zápalu započala aj Slovenská televízia v Košiciach, ktorá natočila v 70. rokoch dokument o Štefanovi Ciskovi a vlastivednej izbe. Obdobie konca 60. a začiatkom 70. rokov bolo plodné aj pri záchrane Spišského hradu. Pamiatkovo-architektonický a archeologický výskum, spojený s postupnou pamiatkovou obnovou, sa začal v roku 1970. Vtedajšia archeologická práce v jeho zrúcaninách viedol Bratislavčan Vallašek a jeho kolega Fiala. Stretutia profesionála Vallaška a miestneho historika pána Ciska boli veľkým prínosom pre oboch. Mali si vždy čo povedať, či už to bolo na Spiškom hrade, archeologickej práce na Spiškej Kapitule, keď pri jeho muroch boli objavené hromadné hromadné kostier po more, alebo na blízkej Pažici pri objavení základov zaniknutého kláštora sv. Martina nad Spiškou Kapitulou, keď už bežnou vizuálnou obhlídkou tohto miesta sa dal rozoznať pod súvislým trávnatým porastom teréne nerovnosti, pripomínajúce zvyšky objektov. Následným výskumom sa podarilo odkryť jedinečný opevnený stavebný komplex, ktorý nepochybne súvisel so spomenutým kláštorom sv. Martina.

Štefan Cisko s ďalšími nadšencami hľadal, trpeživo sústredoval, skúmal hlavne však napĺňal zberku pripravované vlastivednej izby. Dobre vedel, že Spišské Podhradie bolo v minulosti centrom remesiel a obchodu s bohatou kultúrou a o tom všetkom museli zostať materiálne dôkazy. Mračiačia práca začala prinášať svoje ovocie. Dňa 28. mája 1967 vlastivedná izba (prvé múzeum v Spišskom Podhradí) bola slávnostne otvorená. Exponáty hľadané, darované. Pán Cisko zodpovedne vykonával správcu i sprievodcu. K dispozícii bol vždy, keď bolo treba. A že návštěvník bol hojne, svedčili aj zápis v knihe návštěv – Maďari, Česi, Nemci, ale aj Američania. Pútavim vysvetľoval a hrdo ukazoval knihy, mince, obrazy, fotografie, pečatidlá, rôzne listiny, archeologicke vykopávky, nerasty, skameneliny. Všetko to, čo ľud je čas vytvoril, a po rokoch znova vďaka nadšeniu pre užitočnú vec objavil, zozbieral a sprístupnil. Je treba pripomínať, že to všetko vzniklo len preto, že bola vôle. Vôle jednotlivcov, organizácií i propagátorov. Prišiel rok 1980, pán Štefan Cisko na konci roka náhle zomiera. Vlastivedná izba pustne.

Exponáty – veľmi cenné veci, medaily, mince, obrazy, knihy, porcelán, fotografie, remeselnícke nástroje, archeologicke i mineralogické nálezy a mnoho ďalších pamiatok vrúcone darovaných obyvateľmi Spišského Podhradia, jednoducho jedinečná zberka zostala bez dozoru a spravovania, pustla a časom mizla aj exponáty.

Začiatkom deväťdesaťtych rokov som začal sondovať, čo sa vlastne dialo po smrti pána Ciska s vlastivednou izbou, pretože som vedel jedno – tá už neexistuje a po exponátoch ani chýru, ani slychu, i keď vraj sa podarilo „zvyšné predmety prestavať delimitovať do Státneho oblastného archívku v Levoči a Múzea Spiša v Spišskej Novej Vsi“ (In: Kronika mesta Spišské Podhradie slovom i obrazom, vydalo mesto Spišské Podhradie v roku 1999 pri priležitosti 750. výročia prvej písomnej správy). Navštívil som múzeum v Levoči, Spišskej Novej Vsi a v roku 2007

ma prijal primátor Spišského Podhradia pán Bača, ktorý ma informoval, že mesto má záujem na obnovenie múzea, je aj vytypovaná budova, lenže nie sú financie na jej rekonštrukciu. Keď ma zvedavosť odprevadila na miesto, kde sa má to múzeum sa nachádzať, tak som zalamol rukami. Budova stála asi len silou vôle, inak miesto bolo vhodné. Následne na to ma pán Anton Hockicko, ktorý miestneho historika Ciska veľmi dobre poznal a bol členom jednej z komisií pri mestskom úrade v Spišskom Podhradí, potvrdil záujem o obnovenie múzea. Rozhovor s ním, podobne ako aj pred rokmi v Levoči a Spišskej Novej Vsi, umocnil moju predtuchu, že miestne múzeum po smrti jeho správcu nemalo nasledovníka, bolo rozkradnuté, bez záujmu kompetentných o jeho ďalšie spravovanie a ochranu pamiatok. Pán Hockicko bol výrečnejší než v predchádzajúcich mestách, kde keď ma múzejníci informovali, zacítil som, že niečo vedia, ale nechcú hovoriť. V náznakoch mi bolo povedané to, čo nezávisalo od nich mi pán Hockicko povedal otvorené. Keď sa v marci roku 1981 stal riaditeľom miestneho kultúrneho strediska, navštívil vtedajšieho predsedu MNV a dohodli sa, že vlastivednú izbu musia zachrániť. Osud si zahrál inak. V júni 1981 nahrádzala vtedajšieho predsedu MNV nový, Ladislav Dluhoš. Sústredil moc do svojich rúk, a tým aj vlastivednú izbu, vlastne jej klúč, čo v tomto prípade je to jedno a to isté. Úsilie o záchranu predsedu miestneho kultúrneho strediska pretavil na kontakt s okresným riaditeľom múzea, kde sa dohodli na zápisu činnosti prevzati exponátov po expertíze. Lenže ani teraz osud nepríhal. Vlastivedná izba nebola v správe MKS (riaditeľ Hockicko), ale MNV (predsedu Dluhoš). Keď sa predsedu MNV dozvedel o úmysle riaditeľa Hockicka, tak múzeum sa stalo preňho zakázanou zónou. Niekoľko v roku 1981 – 1982 došlo k pokusu o vlámanie, riešila to Verejná bezpečnosť. Nou navrhované omrežovanie si predsedu MNV neosvojil a sám ochotu neprejavoval, zrejme vedel prečo. Toto všetko nahrávalo tomu, kto mal záujem na zberkach (podľa zoznamu, ktorým disponovala v r. 1989 riaditeľka MKS bolo 645 položiek, pričom niektoré predstavovali súbor viacerých vecí. Avšak Katalóg archeologickej pamiatok Spiša, ktorý vydalo Podtatranské múzeum v Poprade v r. 1969 má zdokumentovaných len výkopávok 956 (!) – rôzne črepky, šídlá, kostené predmety, Nie sú tam zahrnuté už vyššie spomínané knihy, porcelán, obrazy atď.).

Ako čas plynul, nevhodné priestory (vlhkosť z murov, zatékajúca strecha) nahľadávali expozíciu, a to, čo doposiaľ nedokázal za desaťročia a storočia zdevastovať zub času, dokázala ľudská trestuhodná nezodpovednosť kompetentných. Zlodeji vedeli, že priestory nie sú zabezpečené žiadnou ochranou, a preto konali. Nie raz.

Vtedajší riaditeľ MKS, dnes dôchodca pán Hockicko, objasňuje ďalšie osudy múzea. Miestni chlapci ho ako vedúceho modelárskeho krúžku (už na dôchodku) v 89. roku informovali, že v jednom starom dome za obchodným strediskom sú všetjaké veci, ale šable a pušky nie. To už mu bolo jasné, že ide o múzeum. Neváhal a bežal za riaditeľkou MKS, aby sa tam īšli pozrieť. Keď som pozeral do tváre rozprávajúceho dôchodcu, vedel som, že osud múzea bol spečatený. Áno. Všetko porozhadzované, porozbijané skrine, časť exponátov poníčených na zemi. Samozrejme zbrane, hodiny, obrazy, mince, medaily zmizli. Hotové cunami. A čo Verejná bezpečnosť (predchodyňa polície)? Podľa nich našli niekoho, kto predával ukradnuté veci, ktoré boli evidentne z múzea. Zápis nebol vykonaný, pretože vraj netreba, lebo vec sa už vyšetrouje. Ostáva ešte otázka, čo na to MNV, resp. jeho predseda. Nič.

O udalostiach v Spišsko-Podhradskom múzeu sa dozvedeli aj v televízii. Na miesto dorazil TV štáb a ten samozrejme chcel natočiť rozhovor s predsedom MNV. Súdruh predseda zavelil, že natáčať sa nebude. A znova vyvstáva otázka: Prečo nechcel predseda dovoliť natáčanie? Vedon mal byť prvý, ktorý mal mať o to záujem!

„Myšlienka založiť vlastivednú izbu skršla vo mne z lásky k rodnému mestu, aby predmety, ktoré boli vyrobené, prípadne zadovážené našimi predkami, a sú spojené s historiou nášho mesta, hradu a Dreveníka, boli uchované na poučenie pre budúce generácie.“

Štefan Cisko

Citáty pochádzajú z listu zakladateľa múzea, z 24. júla 1972, adresovanom Miestnemu národnému výboru v Spišskom Podhradí, ktoré sa okrem iného vyjadruje ako naložiť s vlastivednou izbou v prípade jeho úmrtia. Žiaľ, a na prevelkú škodu Podhradčanov a jeho návštěvníkov si dobre mienení slov kompetentní neosvojili, čím bol osud vlastivednej izby spečatený.

Múzeum bolo otvorené pre verejnosť od roku 1967 do roku 1980. Po tomto svetle príšla tma a zostali tiene nezodpovedných figúr.

Ako rodákov mesta Spišské Podhradie Štefanovi Ciskovi, učiteľovi, historikovi a zakladateľovi múzea, Mestské zastupiteľstvo udelilo 4. septembra 1999 pri priležitosti 750. výročia prvej písomnej zmienky o meste pamätný list mesta Spišské Podhradie in memoriam.

Vladimír ŠOTTNER

Ak sa zahľadíte na mapu Slovenska a začnete sa na ňu pozerať od východu, do očí vám možno padnú Zemplínske Hradište, Zemplínska Široká, severnejšie Spišská Nová Ves, Spišský Štvrtok či Spišská Sobota, nedaleko od nich zas Šarišské Michaľany, Šarišské Lúky, trošku západnejšie Liptovský Mikuláš, na severozápade Kysucké Nové Mesto, Oravský Podzámok, Oravská Lesná, poniže Turčianske Teplice a ešte južnejšie Nitrianske Pravno, Pohronská Polhora a na juhu Gemerská Vieska atď. Čo-to v súvislosti s našou témou nachádzame aj na západnom Slovensku: Záhorská Ves. Len prílastky odvodené od Novohradu, povedzme Novohradská Ves či Novohradské Hradište, chýbajú...

„Lysec môj, Vrsáč môj, ty sedivá skala! / V tom tvojom úbočí kolíska mi stála,/ Na Teba mať sladká zrak svoj upierala,/ Ked' ma k svojej vernej hrudi pritiskala./ V tom Tvojom úbočí dva kopčeky stojia:/ Pod jedným spí otec, pod druhým mať moja,/ A popri nich ešte maličká prázdnina,/ Čaká na ostatky najmladšieho syna!“

Autorom uvedenej básne je **Daniel Maróthy**, otec spisovateľky Eleány Maróthy-Soltészovej. Tento menej známy literát a vlastenec sa narodil v novohradskej dedinke Mašková (1825) a v druhej neďalekej novohradskej dedinke Ľuborec aj umrel (1878). Nečudo, že mu novohradské prírodné reálne prirastli k srdcu a že ho inšpirovali. Škoda len, že bol jedným z posledných naozajstných hrdínov Novohradčanov. Jeho povestný výrok: „Som Novohradčan od koreňa, si zaštítil do vlasteneckého motta iba málokto. Ja – priznávam sa čo najúprimnejšie – patrí medzi nich. Oko sa to stalo, neviem. Všeličo zo svojho života si viem vysvetliť, vyjasniť, ale na prvý korienok novohradského patriotizmu si nespomínam. Prišlo to akosi samé od seba. Azda sa mi zapáčilo samotné slovo Novohrad. Azda k tomu spispela aj náhoda. My Modrokamenčania sa totiž voláme aj Hradčania. Od Hradčana k Novohradčanovi bolo blízkoblízučko. Navyše: až v cudzom svete som si naplno začal uvedomovať silu hodnôt, čo mi poskytol rodný kraj, ktorý je najzápadnejšou časťou Novohradu.

„Historický Novohrad predstavoval až do roku 1918 samostatný historický a administratívny celok,“ dozvedáme sa v publikácii Novohrad 1,

ktorá vyšla v roku 1985 v martinských Osvete.

„Rozprestiera sa na južnej strane stredného Slovenska a na severnej Maďarska. Územie Novohradu rozdeľuje intravulkanická brázda

Dnes už málokto pátra po pôvode i dôvode fašiangových veselíc. Už len pár starších si dokáže spomenúť na priebeh zábav, počas ktorých sa spievalo azda v každej dedinskej krčme i chalupe, na obdobie plodonosnej magie, keď dievky a mládenci tancovali na vysoký lan či konope. Obyčaje, žiaľ, vymierajú s ľudmi. Rozdiel je však v pristupe k nim. Niekde sú sústredenejšom pohľade na problematicu som si niektoré zláhka domyslel. Najpodstatnejšou bol fakt, že obyvateľom tohto národnostne zmiešaného regiónu stačilo zaradiť sa bud' k slovenskej, alebo maďarskej národnosti. K absencii regionálneho povedomia prispeala aj vlastivedná negramotnosť prostredia. Navyše starobyle centrá Novohradu ležali v závere v Maďarsku (Nógrád, Balázské Ďarmoty a Salgótarján).

kami v maskách, s karnevalmi, so zábavami, no i so svadbami či zakáľačkami vo vidieckom prostredí. Všetky úkony mali blahodarne pôsobiť na dobrú úrodu ľanu či konope. Obrátenie sv. Pavla (25. januára) a Hromnice (2. februára) boli v Honte a Gemerí dňami, keď sa práve z tohto dôvodu varili dlhé cestoviny, napríklad rezance alebo šúľance, v závere fašiangov prebiehali zasa rituálne sánkovačky a kízačky. V južných časťach stredného a východného Slovenska ženy rozplietli vlasy tej, ktorá ich mala najdlhšie, a tiahali ju za ne, tancovali tance s výskokmi do výšky či nechceme – nazaj tvorili pevnú zem pod našimi nohami. Aj v tejto rýchlej dobe však pôsobí pár nadšencov, ktorí ich odkladajú, dokumentujú a uchovávajú ako podstatu dedovizne. Aj fašiangové tradície tak opäť v niektorých obciach ozivajú pravidelne každý rok. Fašiangy predstavujú prechodné obdobie medzi zimou a jarom, začínajú sa s svätinkom Troch kráľov a končia sa pôstnou Popolcovou stredou. Fašiangové obdobie, ktoré vrcholí tri dni pred Popolcovou stredou, sa nazývalo posledný fašiang, blázinové alebo šalone dni, niekde ostatky, mjesopust či miasnica. Ich názov je odvodený z nemeckého výrazu Faßchang, ktorý vznikol z pôvodného vast-schanc označujúceho výčap a nájpop pred pôstom.

Ludové zvyky počas fašiangov

V chápaní našich predkov boli fašiangy obdobím plodonosnej magie spojenej s fašiangovými obchôdz-

7/2011

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

7. strana

na dve časti ... Slovenský Novohrad sa nachádza na západnej strane rieky Ipeľ, v Slovenskom Rudohorí a na Krupinskej planine. Maďarskú časť tvorí zväčša územie Čerhat. Strednú časť Novohradu na Slovensku vypĺňajú údolia a kotliny tzv. intravulkanickej brázdy, ako sú Ipel-

slovenský charakter). Po odchode Turkov v roku 1686 bolo sídlo v Lučenci. Po uplynutí jedného storočia sa správa vrátila do B. Ďarmot. Po vzniku I. ČSR sa centrom Novohradu stal opäť Lučenec. Desať rokov predtým pri sčítaní ludu zaevdovali v Novohrade 251 660 obyvate-

Stará židovská synagóga v Lučenci

ská kotlinu a Lučenská kotlinu až po údolie Rimavy."

Pôvodným centrom Novohradu bol Nový hrad (Nógrád), ležiaci v severnej časti Maďarska. Novohrad ako región sa sformoval na konci 10. storočia. Mal rozlohu 4 124 km štvorcových, čo je dnes približne jedenásťina Slovenska. Na konci 19. storočia dosiahol svoj vrchol, lebo do tohto regiónu bol príčlenený Hont i Malohont. Správa Novohradskej zemskej stolice do polovice 16. storočia sídlila v Balažských Ďarmotách, ktoré sú dnes pohraničným mestom (a dlhodobo mali

l. ov. Do novovytvoreného Československa pripadla približne tretina z nich. Nato bol Novohrad rozčlenený do okresov Lučenec, Modrý Kameň, Rimavská Sobota a Feledice a časom do Zvolena a nových okresov Poltár a Fiľakovo.

Na historické udalosti Novohrad nie je zvlášť bohatý. Nepochybne najvýznamnejšou, ktorá vošla aj do stredoeurópskych dejín, bola bitka pri Lučenci roku 1451. Tu sa stretli vojská uhorského feudála Jána Hunyadyho, nárokujuceho si uhorský trón, s vojskami Jana Jiskru z Brněnského, ktorý bránil záujmy maloletého

mana Banšela (Točnica, Veľký Lom), maliarov Ľudovíta Kubáňho (Dolné Strháre) a Júliusa Szabu (Lučenec), stredovekého spisovateľa A. H. Škultétyho (Veľký Krtiš), prvého uhorského aviatika Aladára Kocha-Zsélyho (Želovce), Igora Bajzovského, vedca, ktorý spolupracoval s americkou NASA (Lučenec) či celú rodinu Bašarovcov, ktorá dala svetu básnikov, diplomatov, historikov i maliarov (František, Ján, Valent, Žigmund...), žijúcich v Modrom Kameni, Divíne a Balažských Ďarmotách, alebo herečku Kvetu Fialovú (Buzitka). Zo známejších

PÁR SLOV O NOVOHRADE

už iba polovicu z uvedeného počtu obyvateľov... Novohrad nemá nádherné celky, ale polcelky. Je to kraj viníc, polí, jarkov, agátov a jedlých gaštanov. A je to aj kraj vôni. Od chvíle, ako rozkvitnú orgovány, až do prvého snehu vonia najrozmanitejšimi vôňami. Arómový festival sa začína rozkvitnutím agátov, potom líp, olív, jedlých gaštanov, sena, strnísk, hrušiek, jablk, muštov, pečiarok.

Práve pri jednej letnej poľovačke na huby som uviedol panorámu, ako som nevidel nikde na svete. Ten obraz z leta 1987 mi pripomienul stvorenie sveta. Stalo sa tak kúsok za Závadou (o ktorej sa pred rokmi hovorilo, že „*kedysi chodili ľudia za robotou do Kanady a dnes chodia do Závady*“) na Imrovom kopci. Krajinu, nežnejšiu, jemnejšiu a rozprávkovejšiu panorámu som dovtedy nevidel. Slínko, vzduch, nízko ležiace oblaky barokových tvarov, nepochybne cumulusy a kopčeky zaliaťe sviežim tyrkysom stromov vytvorili malebné dielo, nad ktorým sa dalo žasnúť, básiť, modliť sa, pookriať. V tu chvíľu som videl veľkolepý prírodný zázrak. Tak to vnímal aj môj sused, ktorého som náhodou stretnol na hubárskej poľovačke. „*Nemusíš ísť ani do Švajčiarska, povedal s obdivom v hľase a ešte dodal: „A z Ábelovej je ešte krajinu výhľad. Nepochybne to vedel aj Janko Francisci-Rimavský, ktorý o Novohrade napísal: „Novohrad, Novohrad, ty čarovný kraju,/ Teba moje oči slzami vitajú./ Jak obraz čarovný predo mnou sa vinieš, / až v zlatom obzore ako v ráme zhynieš./ Krásny si mi, krásny, krajším nemožno byť, / len škoda, Novohrad, že nám nechceš ožiť./ Rastie v tvojom lone bujarý mládenec, / ktorý ti upletie neuvádly veniec./ On zlomí zakliaatie, ukončí pokánie/ a slávne zvestuje z mŕtvyh tí povstanie“.*

Zmrťvychvstanie sa zatiaľ nekonalo a Novohrad stále čaká na svojho bujarého mládenca, ktorý by ho po-kropil živou vodou razantnejšieho vývoja, aby sa už obdiv k nemu nikdy nemiešal so žiaľom...

Ján FEKETE-APOLKIN
Foto internet

Hopsa chlapci do povaly...

peniažky. Na obed sa obe skupinky stretli uprostred dediny a tančujú pre prizerajúcich sa divákov – domáčich, ale aj tých, čo prechádzajú v tom čase cez dedinu. Fašiangová veselica sa končí pochovávaním basy v utorok o polnoci pred Popolcovou stredou v kultúrnom dome. V stredu idú dievčatá a chlapci do kostola na popoloc. Stojia pred oltárom vyobliekaní do sviatočného kroja. Vo Frivalde (dnes Rajecká Lesná) mali Fašiangy od nedeľe do utorka charakter zábavy v obecnom hostinci, no tancovalo sa i po dedine, podobne ako inde. V nedele a pondelok chodievali v minulosti mládenci odetí vo farebne vyšivaných krojoch s muzikou po celej obci, vytancovali dievčatá, ženy, ale aj staré babky. V každom dome dostanú nejakú výslužku – vajíčka, slaninu, klobásu, pálenku a nejaké

ktorých pohára gazda veľkým bičom zvaným čápor. Ľudia ich obyčajne ponúknu pálenku, prípadne im dajú aj nejaké peniaze. Po de-

dine zároveň chodia aj dva páry – dvaja chlapci a dve dievčatá. Jeden z nich nosí so sebou slamený kôš s vypchatiom sliepkou, do ktorého im ľudia dávajú vajíčka, druhý pár má paloč, na ktorú ľudia napichujú slaninu. Tieto páry sa nesmú stretnúť s klátnikmi, pretože tí by im všetko vzali. Večer sa tradične pochováva basa. Tieto zvyky sa v Rajeckej Lesnej dodržiavajú nezmenené už od 19. storočia. Na Popolcovu stredu prechádzali kedysi frívaldskí fašiangari dedinou bez muziky odetí vo sviatočných krojoch s modrou výšivkou, obišli trikrát kostol a potom všetky domy. Tento zvyk sa však v súčasnosti už nedodržiava. V Čičmanoch zas chodili v minulosti s Turoňom. Maska predstavovala volskú hlavu s rohami a veľkým jazykom, na bokoch jej viseli zvonce, aby bolo z diaľky počuť, že prichádza. Zvyšok tela masky tvorilo vrece, do ktorého sa natiahol niekto z chlapov. Spolu s Turoňom chodil výberač s košom a dával do vajíčka, slaninu i peniaze, ktoré použili na usporiadanie zábavy. Fašiangové zvyky sa v súčasnosti tradujú i v ďalších obciach Rajeckej doliny. Sprievody

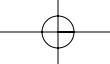
niaze, ktoré použili na usporiadanie zábavy. Fašiangové zvyky sa v súčasnosti tradujú i v ďalších obciach Rajeckej doliny. Sprievody

môžu stretnúť napríklad v Kamennej Porube, v Jasenovom, v Kunerade i v Ďurčinej.

Trošku histórie

Spomínané fašiangové zvyky tak ako ich poznáme dnes, majú pôvod v dávnej gréckej, rímskej i staroslovanskej histórii. Karnevalové slávnosti a zábavy zas korene v starorímskych, ktoré cirkev od 11. storočia zakazovala, pričom ich nazývala *dionýziami*. Ako zakončenie fašiangov sa do tohto obdobia včlenili staroslovanské slávnosti zomrelých. Pôvodne sa totiž neslávili v novembri ako dnes, ale na prelome zimy a jari. Z pôvodného praslovanského spaľovania mŕtvyh sa neskôr ujal zvyk, že si pozostalí sypali na hlavu popol. Zvyškom tohto úkonu je Popolec, Popolcová streda. Jej dátum je pohyblivý, v tomto roku vychádza až na 9. marca a je bránou do Veľkého, štyridsaťdňového pôstu, priamo predchádzajúcemu Veľkej noci. V tento deň boli zakázané viaceré práce, ženy nesmeli priať, lebo by ľan a konope nenaťstli, nesmeli ani šíriť. Počas celého pôstu sa vyžadovala zdržanlivosť nielen v jedení, ale aj v iných prejavoch. Žiadne zábavy, tancovačky, nespievali sa veselé piesne. V posledných rokoch sa stávajú fašiangové tradície opäť moderné. V mestách sa konajú karnevaly, plesy a zábavy, no pôvodnú funkciu fašiangov už pozná mälokto.

Soňa VANOVČANOVÁ
Foto internet

8. strana

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

7/2011

Pohľad na Nitriansku diecézu očami diecézneho biskupa Jozefa Vuruma v 19. storočí

Nitriansky diecézny biskup Jozef Vurum (†1838) bol nielen vynikajúcim cirkevným právnikom, historikom svojej doby, ale ako jeden z prvých si uvedomoval nevyhnutnosť výskumu archívnych dokumentov pre poznanie dejín Nitrianskej diecézy. Sám dobre vedel ako právnik, že každý písaný dokument v archíve je vlastne zrakdom právneho systému spoločenského a ekonomickeho zriadenia, v ktorom dany administratívny, súdny i hospodársky spis vznikol. Na základe tohto poznania zostavil viac ako 400-stranovú latinskú syntézu dejín Nitrianskej diecézy, ktorá vyšla v Bratislave v roku 1835 v knihtlačarni rodiny Belnajovcov. Jeho dieľo opisuje predovšetkým osudy jednotlivých biskupov Nitrianskej diecézy, dokonca viaceré latinské dokumenty publikuje doslovné v prepisu. Jeho dielo *Episcopatus Nitriensis eiusque praesulum memoria* (v preklade: Pamiatka na Nitriansku diecézu a na jeho biskupov) predstavuje dosiaľ málo využívané dielko k poznaniu dejín nílen Nitry. Na jeho editorský počin o niekoľko desaťročí nadviazal nitriansky kanonik Jozef Wagner, ktorý napísal v maďarsčine dielo o dejinách Nitrianskej sídelnej kapituly (1896) spolu s publikovaním latinských archívnych dokumentov k dejinám diecézy. Nevyhnutnosť slovenskej syntézy dejín Nitrianskej diecézy si uvedomovali aj historici v tridsaťtych rokoch 20. storočia, preto Vojtech Stránsky a Štefan Cserenyev v roku 1933 s podporou nitrianskeho biskupa Dr. Karola Kmetka (rodáka z Dolných Držkoviec) vydali prvé slovenskú monografiu o Nitrianskom biskupstve (1933).

V nasledujúcich kapitolkách chceeme v slovenskom preklade priblížiť spôsob štýlu písania cirkevného historika, právnika, archivára a tiež diecézneho biskupa Jozefa Vuruma o celej Nitre a o jej začiatkoch.

Zámer diela

„Je nepochybne, že Nitrianske biskupstvo je starodávne a prekvitalo už dávno predtým ako Maďari opanovali tento kraj. Jeho samotná starobylosť je nám natoľko vzdialá, čo je príčinou, že jeho zrod

je zahalený veľmi hustými oblakmi. Doteraz nikomu nebolo dané, aby ich vyniesol na jasné svetlo, hoci nie málo významných mužov, ktorí nechýbalo ani nadanie, ani odusťevnenie, ani podpora, učenosť, sa na toto podujali svojou prácou. Hoci stopy, aj tie najtrvavšie, treba preskúmať a pri nedostatku dokumentov, ktoré vec znejasňujú, treba použiť súvislosti, vázne argumenty i pravdepodobnosti, aby tak sa dopátralo k tomu, čo je najbližšie pravde. Viac bolo preskúmané to, čo sa týka hodnostárov, ktorí spravovali nitriansku cirkev až do tých čias, teda ich vykonané činy podľa svedectva listín a autentických spisov nitrianskeho archívu. Z nich som pripravil viac než to, čo obsahujú doteraz vydané katalógy a rukopisy, teda zozbieraný zoznam biskupov. A je to sotva málo, čo sa ich dotýka a čo bolo zhromaždené na jasné svetlo. Zmyslom tohto dielka nebolo nič iné len predstaviť tým, čo nitriansku cirkev považujú za Matku, rozmanité súvislosti, ktoré behom času upadli do zabudnutia ako milú spomienku pre oživenie pamäte, tiež mená hodnostárov, ktorí stáli na jej čele. Za týmto cielom je napísaná ako Pamiatka (Memoria).“

Opis skvostov mesta Nitry a diecézy

„Nitrianske biskupstvo má svoje pomenovanie nie podľa stolice, prípadne nitrianskeho kraja, ako uvádzajú Pray, ale od prastarého pojmu mesta Nitry, ktorá dala meno aj stolici. Predkovia ju nazývali Nitavia, Nitrava i Nitra, ako je označovaná v preddunajskej časti dnešného Uhorska. Tento kraj sa za Rimanov za vlády cisára Augusta označoval Panóniou, ktoréj severnou hranicou bol Ister, čiže Dunaj. Násikor ho obsadili Jazygovia Sarmati a po ich odchode ju obývali Kvádi a Markomani. Nachádzala sa na severe v prekrásnej polohe. A nad týmto krajom, ktorý sa rozprestiera na severe, sa čnie vysoký vrch, ktorému dali meno Zobor. Jeho základňa sa vypína až do nebies, je rozsiahla a priestranná. Je zahalený do častých hmel. Pokrývajú ho početné stromy až po vrchol. Vlastné je mu, že na úpäti

sú vinohrady a záhrady na tisíce krokov kolom dookoľu. Tamoxia pôda je neučerňaná. Hlbokú rieku nazývajú Nitra, ktorá toto rozsiahle mesto obteká dookoľu. Na severe a na východe je plná nástrah. Je prihodná pre štavnatú trávu a v rovinej dĺžke a šírke sa rozprestierajú lúky. Na západe a na juhu popod kopec sa kľukatí pomedzi zelený porast. Tu sú rozsiahle polia, opäť vinice a napokon lesy.“

Medzi skvosty prírody tohto čarodražného mesta Nitry je dvojity pahorok. Jeden je vyšší a druhý je nižší. Na samom vrchu brala sa výpina sídlu niekdajších vládnucích kneziečat nad týmto krajom. Teraz je to sídlu biskupa, ktoré má hradby, mury a tu kamenný val a tam neprístupný zráz, ktorý sa dá ubrániť. V srdci hradu je palác s mestnostami, sveticami a izbami, ktoré sú vybavené podľa potreby. Vedľa neho je katedrálny chrám zasvätený svätému mučeníkovi Emerámovi. Sú tu vlastne dva, totiž jeden starodávny, ktorý bol postavený, ako sa domnievajú za moravského kneža. Druhý je mladší. Zo staršieho sa do neho vchádza po mramorových schodoch. Je elegantne zdobený zlatom, sadrom, mramorom a živými farbami. Na jeho priestrannej ploche stojí veža, ktorá je ozdobená sochami svätcov, a strecha je pokrytá medou. Uprostrednej je knižnica a archív. Na samom vrchole je zelený zvon správnej veľkosti a hodiny, ktoré po štvrtodinách odberajú.

Ked' opustíme napokon hradný kopec, dookoľu sa rozprestiera planina, na ktorej stojí horné mesto. V nóm stojia skostné budovy kanonikov a šľachticov, rozkladá sa tu seminár klerikov a domov odpočinku určený pre posvätných kmeňov, ktorým časom ubúdali sily. Vyníma sa tu aj početný konvent synov blahoslaveného Františka s chrámom a vežou. Bránu mestiečka skrásľuje aj priestranná župná kúria. Obohnané je tu pevným múrom, tam valom a pretekajúcim ramenom rieky je oddeľené od dolného mesta. Toto je priestrannejšie o mnohom viac. Je skrásené fariským kostolom, po druhé chudobincom, po tretie kostolom svätého kráľa Ladislava a po štvrté kostolom svätého kráľa

Štefana. Nachádzajú sa tu školy pre dievča oboch poľaví. Živí mestanov, ktorí sa venujú obchodovaniu, remeslám a hospodáreniu. Oproti biskupskému hradu sa rozprestiera iný kopec, ktorý zo všetkých strán je vznešený. Na nóm je postavené vznešené a priestrané kolégium pátrav zbožných škôl. Spolu s nádherným chrámom s dvoma vežami, ktoré sú pokryté medou. Taktiež je tu konvikt, ktorý je pre dospevajúcich šľachtických mladíkov, okrem toho aj rozsiahle gymnázium. Potom všetkým, čo ho absolvovali alebo mal chut' po vedách, sotva postačí ako primer. A ak predsa, tak aj viačerí na trhovisko tohto kraja prichádzajú za obchodovaním dvakrát do týždňa. Predsa ono samo doma ponúka rozličné druhy vecí, ono samo ich plodí, ono samo sa vzdeláva.“

Mylné domnenky Jozefa Vuruma o biskupstve v 4. storočí

„U barbarského národa, ktorý bol zaneprádznený neustálymi vojnami, chýbala kultúra a vzdelenosť. V tom čase pre nás tak vzdialenosť, v tej hustej hmele, pôvod ustavovizní pre pamäť potomkov nebol zaznamenaný do listín. Tak aj prvé zriadenie biskupstva z pamiatok tých čias a dokumentov nemožno vyskúmať, hoci každému sa to zdá ako ľahké. Aj keď' v tejto veci sotva čokoľvek iné možno povedať ako dohad. Predsa sú také, ktoré sú prípustné a sú založené na povahе vecí a inde aj na vžitej zvyklosti národa. Spôsobujú, že samotná vec je veľmi hodnoverná a takmer pravdepodobná. Určite: pravdepodobné a ľahké je uveriť, že kráľovná Frigilit a jej muž kráľ väčší časť im zvereňného národa prostredníctvom seba a vďaka práci apoštolských mužov, ktorí k nim boli vyslaní, alebo boli priviedení do Milána, prevedeli Kristovej víere. Tým úsilím a ich snáživosťou ich obrátili, aby u novovoľaného národa náboženstvo sa viac zakorenilo, stalo sa pevným a stabilným. A toto bolo zmyslom, aby sa zriadilo biskupstvo. Dejiny učia, že aj u akýchkoľvek iných národov, ktorí prijali Kristovu vieri, sa tak udialo. Snáď aj z tohto dôvodu sa kráľovná ponáhla do Milána, aby sa nechala poučiť svätým Ambrožom, čím by sa snáď zriadila novučičká cirkev. Keď' však svätého muža nenašla medzi živými, snáď nástupcom biskupom Simpliciom a milanskym klérom bola poučená, bez (cirkevnej) hierarchie a biskupstva náboženstvo dlho pevné a stabilné nemohlo zotrvať. A tak sa vrátila do vlasti, podľa príkladu rímskych provincií Panónie a Norica, kde prekvitala kresťanská viera, na svojom panstve zriadila biskupstvo. Pretože svoje kráľovské sídlo mala umiestnené v Nitre, v tomto meste založila biskupský stolec, aspoň taká je všeobecná mienka. Desericius k tejto veci píše: „V listinách je zaznamenané, že už v roku 396 Frigidilda skôr ako Fritilda, kráľovná Moravanov, v Nitre založila kostol a kolégium kňazov.“ M. Szent-Lványi uvádzá: „Možno čítať v starodávnych cirkevných letopisoch, že ešte pred príchodom Uhrov (Hunov) sa v Nitre usadili biskupi.“ Mikuláš Schmidt konštatuje, že „ešte pred príchodom Hunov prekvitalo Nitrianske biskupstvo“. A tak vrávia aj viačerí. Slávny Pray, hoci sám je iného názoru, o Nitrianskom biskupstve píše: „Jeho počiatky väčšinou kladie na rok 369 (správne 396), teda skôr ako sa ho dotkla migrácia Hunov z Ázie. Bolo zriadené podľa mienky väčšiny historikov Frigidildou, kráľovnou Moravanov, čo mi spôsobuje nie malé podozrenie, že počiatky biskupstva Nitravy sú veľmi nesprávne udávané.“

Marek ĎURČO
Foto archív autoru

Recenzia

Bonvivánske chiaroscuro Vladimíry Komorovskej

VYDAVATEĽSTVO SSS 2010

Literárny vedec Andrej Červeňák v publikácii *Štyridsať statí o slovenskej literatúre* pri zmienke o experimentujúcom prúde svetovej literatúry (32) uvádzá: „Bola tu v 80. rokoch minulého storočia literatúra realizovaná prúdom vedomia, ktoré odstránilo rozdiely medzi výpovedou autora a postavy, medzi dialógom a monológom, medzi vnútorným monológom a intertextualitou“. Apokruse: „Na začiatku 21. storočia tiež tradície rozvíja u nás Vladimíra Komorovská, ktorá v zbierke *Papendeklová idylka* uviedená 12 poviedok = 12 viet na 107 stranach.“

Týmto štýlom je vytvorená aj zbierka *Bonvivánske chiaroscuro*, tvoriaca záverečnú časť voľnej trilógie (*Všivavé osudy*, 2008 a *Papendeklová idylka*, 2009). Aj uvedená zbierka obsahuje 12 poviedok = 12 viet (*Bohém, Flandra, Gladiola, Podenka, Orchidea, Kvargla, Trvalka, Púpava, Lalia, Karieristka, Intelektuálka a Hortenz s epílogom Vladimíra Petriká*) a má 133 stran. Z toho vyplýva, že vedomé prečítanie poviedok Vladimíry Komorovskej si vyžaduje kultivovaného čitateľa, ktorý (s určitou výtrvalosťou) sa dokáže (pre vlastné zadostučinenie) zahľbiť do ich obsahovej, citovej, myšlienkovej a vypovedanej zmysluplnosti. Preniknúť do samovýpovede či konkrétnejšie do samotného (seba) výpovedného monológu postáv. Vziať sa do ich pocitov k okolitému prostrediu, no hlavne k hlavnému objektu ich vnútorných postojov, k Bohémovi. Zaujať sa k realite, ktorá ich pohlcuje, svoje subjektívne i objektívne stanovisko. Pretaviť ich v sebe i pre seba. Potom i dejové pôsobenie nadobudne iný rozmer. Počnúť prvou poviedkou *Bohém* o životnom osude hlavného postáv (jej mnohorakých ľubostných, skoro casanovských peripetiách), ktorá je východiskovým spojivom k pochopeniu mnohovýznamového (krutého až tragickejšieho) deja (osudu postáv) v ostatných poviedkach. Príom každá z poviedok je vykreslená reálne, živo, svojsky, na kvalitnej umeleckej úrovni. Ich príbehy sú rôznorodé, príbuzné i rozdielne. No predovšetkým charakterizujú osobu i pôžitkársko-casanovské vlastnosti (a chútky) Bohému, vyplývajúce z ich subjektívnych (ale životom overených a poučných) skúseností. Zároveň vykresľujú aj ich charakter a trpké osudy, občas i trochu presvetlené, no v podstate (najmä v pokročilom veku) končiaci v slepej uličke.

K pozitívm záberky treba prirátať i jej jazykovú úroveň. Autorka sa podarilo prostredníctvom jazyka (často i vulgárneho), ktorý perfektne ovláda, vymodelovať duševnú, etickú a citovú úroveň postáv. Zaujímavé sú aj ich rôzne exkurzy do dejív, umenia a literatúry, ktoré rozširujú rozhlľač čitateľa.

Zároveň sa žiada povedať, že záberky poviedok Vladimíry Komorovskej, ktorá sa formou i obsahom vymyká z prúdu súčasnej feministickej literatúry, si zasúží pozornosť vnímaných čitateľov umeleckého slova. S poučením, že: ... nie je všetko zlato, čo sa blyšťi... Sergej MAKARA

7/2011

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

9. strana

Kultúra v ringu alebo Pripravte sa na seriál i súťaž!

Ako robiť kultúru atraktívnu a vyhľadávanou? Patrí marketing do kultúrnych inštitúcií? Poznáte konkrétnu príklady propagácie kultúrnej ponuky? Sú mikroprojekty a granty prienosom a dajú sa využiť v marketingu?

Toto bolo len niekoľko z množstva otázok, na ktoré hľadali odpovede účastníci celoslovenskej kultúrno-komunikačnej konferencie s až literárne hravým názvom *Túry do kultúry a do ringu marketingu*, ktorú vo štvrtok 10. februára 2011 inicioval Úrad Žilinského samosprávneho kraja (ŽSK) vo svojom sídle na Komenského 48 v Žiline. Veru, stačí pridať iba trochu obrazotvornosti a dokážeme si hľavo predstaviť, že by sa ani onen veľký učiteľ – po ktorom je predmetná ulica pomenovaná „neodhadzovať“ od podobného podujatia, ktoré v sebe nieslo okrem viacerých ďal-

pozvánky. A potom už len vykročiť na divadelné predstavenie, vernisáž, čitateľskú besedu alebo festival. Ale často sa nám stáva, že sa o zaujímavom kultúrnom podujatí dozviedame neskoro... Koho je to škoda? Umelca, ktorý stráví v ateliéri, na skúškach či v pracovni nejednu chvíľu, aby ponúkol kultúrnej verejnosti dušu? Diváka, návštevníka, poslucháča, čitateľa, ktorý by veľmi rád aj duševne pookrial, načerpal podnetý i len tak si vychutná prítomnosť jemu podobných milovníkov umenia? Médii, ktoré prinášajú správy a o tom, ča sa nestalo, a pritom nereflektujú spoločenské dianie v jeho plnosti? Odpoveď hľadajme v nás, v pracovníkoch v oblasti kultúry, kultúrnych a marketingových manažéroch. Nestratili sme náhodou dych po nároč-

kultúry iba samy pre seba, tomu sa hovorí luxus. A asi aj pomýlený pochlad...“

+ + +

V druhej časti tohto príspevku dáme slovo i ďalším odborníkom na nastolené problémy.

Dr. Iveta Zuskinová, dlhorčiná riaditeľka Liptovského múzea v Ružomberku, skúsená manažérka, ktorá vo svojom príspevku hovorila o umení prežiť a byť úspešný, o pravidle trhovej ekonomiky aktuálnom aj v múzeu.

– Jedným z príkladov realizácie úspešných projektov je Ovčiarske múzeum a galéria ľudového výtvarného prejavu ako produkt zameraný na cestovný ruch...

„Začiatkom roka 2003 Liptovské múzeum v Ružomberku získalo pre

Drevený artikulárny kostol v Kežmarku má už svoje miesto i v Zozname UNESCO

ších aj silný vzdelávací a či osvetový rozmer. O odbornosti sa, pravdaže, pochybovať nedá...

V kongresovej sále sa totiž zíšlo niekoľko desiatok odborníkov, riadiacich pracovníkov i skúsených manažérov kultúrnych zariadení z tejto časti Slovenska, ale aj z partnerských organizácií predovšetkým z východu republiky i zo susedného Česka. Zíšli sa, aby dali hlavy dokopy, porovnali si skúsenosti a vymenili pár dobrých rád na často nie príliš jednoduché cesty kultúry k návštevníkom, turistom, ale i v ringu naznačenom v samotnom názve konferencie.

Bližšie nám už o zámeroch organizátorov povedal Mgr. Peter Kubica, riaditeľ odboru kultúry a komunikácie s verejnou ŽSK, nielen hlavný iniciátor konferencie, no zároveň aj jej moderátor.

„Konferencia sa svojimi témami a praktickými príkladmi z práce iných, a to zo Slovenska i z Čech, snaží inicovať celospoločenský dialóg o postavení kultúry, o využívaní marketingu a public relation (PR) na zlepšovanie kultúrnej ponuky, o prepojení cestovného ruchu a kultúry, ako aj o využívaní historických daností i udalostí regiónov a o dobrých skúsenostach kultúrnych ustanovizní.“

– Môžeme povedať a určite aj organizátori sú presvedčení o tom, že túry do kultúry – ako zníe prvá časť názvu konferencie – patria určite do života každého človeka...

„Práve záujmom o estetiku, história a tvorivosť sa lišíme od ostatných živých bytosť. Priam bytosť by sme sa mali dotýkať umenia, a najradšej každodenne, aby ono prenášalo na nás pozitívnu energiu. Bez kreativity a nápadov totiž ľahko prežívať plnohodnotnú existenciu. Netreba byť kulturistami, ba ani kult-turistami. Stačí si jednoducho prečítať noviny, pozrieť webovú stránku, siahnúť po

nejpríprave, úmornej realizácii a dýchavícom financovaní? Vedľa podstata PR platí aj pre kultúru – nestáči len dobro konáť, ale treba o tom aj hovoriť. Nestačí len organizovať kválitné kultúrne podujatia, ale ich treba aj predať, odkomunikovať, odprezentovať ako špičkové kultúrne produkty...“

– Druhej časti názvu konferencie ste priam až okázalo vložili uchu kultúry nie príliš páčiace sa slovo: ring! Prečo také úderné slovo športového „domicílu“ doslova s príchuťou úderu a možno i kriji na brade zasiahanutého? Určite ste tú ringovú metaforu nezvili náhodne!

„Náhodne určite nie. Treba si uvedomiť – a naši hostia i kolegovia to dobre poznajú! –, že vstupovať do ringu marketingu bez dostatočného kapitálu nie je možné. Využiť sa však v tom prípade musí invenčiou, nápadmi a bezchybnou realizáciou. Práve kultúnci sú tí, ktorí sa naučili realizovať eventy, ako by sme marketingovou terminológiu označili podujatia či udalosti s čo najväčším efektom takmer bez použitia financií. A predsa sa to dá, hoci sa marketin-gový specialistom z toho môže aj hľava zatočiť. Našim zámerom je spájať odborníkov z kultúry, komunikácie a cestovného ruchu, aby sme mohli nastolovať spoločné otázky, ktoré si musia položiť všetci organizátori kultúrneho života. A to či už z kamenných inštitúcií, ktoré netreba kamenovať za ich činnosť, zväčša definovanou zákoným rámcem, alebo z neziskových združení, ktoré predsa len potrebujú zisk...“

– Zisk v kultúre. Stále horúca otázka, ba skôr veľakrát zle chápáne poslanie, ba nebodaj cieľ...

„Zisk v kultúre však patrí k nehmotným veličinám, ktoré nemožno merat iba cez prízmu návštevnosti a predajnosti. No musíme brať ohľad aj na tieto faktory, pretože robí

nuté zriaďovateľom. Zámer sa podaril a prvé výstavne, expozičné a pracovné priestory na prvom poschodi budovy boli verejnosti sprístupnené už v máji 2004... Trochu skrátim dĺžu cestu, ktorú sme ešte i potom museli prejsť, keď sme sa v podkrovnom priestore s pôvodnou drevenou konštrukciou krovu a so zachovanými obrovskými komínovými telesami rozhodli vybudovať práve špecializovanú expozíciu ovčiarskej kultúry a galériu. V istom štádiu sme sa dostali do štátia, že dokonca grantomá agentúra zaradila nás projekt medzi rizikové, práce nepostupovali podľa harmonogramu... Aj v tomto prípade pomohli pravidlá úspešného manažmentu a marketingu. Pracovníci pripravili a realizovali v Muzeu liptovskej dediny v Bytčine (v jedenom z pracovišť Liptovského múzea v Ružomberku – pozn. I. V.) množstvo programových podujatí na objednávku pre rôznych klientov, aby takto získali potrebné finančné prostriedky na spolufinancovanie projektu. Veľký význam malá práca so skupinou sponzorov a podporovateľov zámerov múzea, predovšetkým vedúcimi osobnostami OZ Spoločnosť priateľov Muzea liptovskej dediny, ale aj inými významnými firmami a spoločnosťami. Napríklad od súkromných vlastníkov lesa sme získali drevo na rekonštrukcie, od drevárskej spoločnosti rezivo na podlahy, od iných výkurovacieho telesa, náterové hmoty... Jednoducho, od sprístupnenia v októbri 2005 patrí Ovčiarske múzeum medzi naše návštevnícky najatraktívnejšie expozície a získali za Cenu Muzea roka 2005. Zároveň je to prvé múzeum na Slovensku vybudované s podporou Európskej účasti.“

Mgr. Veronika Fitzeková, hovorkyňa Prešovského samosprávneho kraja (PSK), kolegov informovala o skúsenostach s veľmi zaujímavým projektom s nedvojznačným názvom – 7 divov Prešovského kraja...

„Ida o projekt, ktorý je v histórii nášho vyššieho územného celku doteraz najúspešnejším marketingovým produkтом. Paradoxom je, že vznikol prakticky náhodou ako jedna z aktivít počas Dňa otvorených dverí na úrade PSK roku 2008. Chce-

sa nám podarilo zabezpečiť vydanie brožúry. Sedem divov kraja sme začali prezentovať aj v rámci oficiálnych prezentácií kraja. Žiaľ, nateraz nám finančná kríza nedovolila pokračovať v rozvíjaní projektu tak, ako sme si to plánovali.“

– Viem však, že predsa len ste ešte nejaké kroky urobili a neboli to kroky do prázdnia, ale naopak, boli to kroky smerujúce k vŕťazstvu.

„Áno, ďalší krok sa nám podarilo urobiť v rámci projektu Vitanie v Prešovskom kraji, ktorý bol financovaný z prostriedkov Programu cezhraničnej spolupráce Poľsko – Slovensko 2007 – 2013. Išlo o viac typov darčekových predmetov s motívom divov, napríklad puzzle, šálka, magnetky. Najvýznamnejším však pre nás bolo vytvorenie krátkometrážneho filmu, ktorý na ploche 15 minút predstavuje na rovnakej ploche 2 minút každý zo sedmičkých divov. A ten spomínaný výtazný krok? Na rok 2010 sme vydali reprezentačný nástenný kalendár 7 divov Prešovského kraja, ktorý získal ocenenie ako najkrajší kalendár Slovenska za rok 2010 v kategórii nástenné viaclistové kalendáre – re-gióny.“

– Dozrel v našom rozhovore čas na to, aby ste aj čitatelom SNN predstavili spomínanú slávnu prešovskú sedmicku.

„Zatiaľ teda naozaj v stručnosti, lebo určite dozrie čas aj na väčší priestor. Sedem divov Prešovského kraja, bez poradia, predstavujú tieto: historické centrum Bardejova, hrad Ľubovňa, Vysoké Tatry, oltár Majstra Pavla v levočskom Chráme sv. Jakuba, súbor drevených kostolíkov, Pieninský národný park a historické centrum Levoče.

Nateraz takáto pekná bodka. A či vlastne „trojbodka“, lebo dozrel čas, aby sme sa nastolenej téme, ako sa zvykne na poradách iných rozhodovacích sedeniach hovorí, „venovali s plinou vážnosťou a rozhodným zreteľom“.

Prezentácia Slovenska a jeho mnohorakých prírodných krás, kultúrnych pamiatok a turistických atrakcií sa onedlho stane predmetom, cestou i cieľom nového seriálu na stránkach Slovenských národných novín. Spolu prejdeme našu vlast s reportážnym

Vysoké Tatry – priam večitý prírodný klenot Slovenska

Národnopisné múzeum v Liptovskom Hrádku cennú budovu. Objekt bývalého Solného a medného úradu z roku 1828, koncom 18. storočia aj sídlo Komorského úradu Likavsko-hrádokého panstva a jeho prefekta, sa stal náhradou za pôvodné sídlo. Keďže našim najväčším problémom od začiatku bola otázka financovania rekonštrukcie značne schátraného objektu, ešte v predstihu bol vypracovaný projekt získania prostriedkov zo zdrojov EÚ v rámci grantovej schémy základnej infraštruktúra, ktorý bol podaný na Ministerstvo výstavby a regionálneho rozvoja SR. Projekt podporený, žiaľ, neboli a múzeum začalo postupne rekonštruovať objekt za vlastné prostriedky poskyt-

li sme zatraktívniť program pre hostí, preto sme návštevníkom ponúkli možnosť hlasovať a rozhodli sme sa, že spoločne budeme hľadať sedem najatraktívnejších miest regiónu. Na webovej stránke sme spustili internetové hlasovanie, pribudol aj hlasovací lístok v periodiku Spravodaj PSK...“

– Každá súťaž musí mať svojich víťazov a oficiálne vyhlásenie, počas ktorého znejú pomyselné fanfáry...

„Predpremiérové vyhodnotenie sa konalo v januári 2009 na výtrhu cestovného ruchu ITF Slovakia v Bratislavе, slávostné vyhodnotenie so zástupcami všetkých vybraných miest zas v Bardejove. Jeho súčasťou bol aj sprievodný kultúrny program a už tu

diktafónom, perom a fotoaparátom krížom-krážom, aby sme zastavením v každom z osmičky vyšších územných celkov prišomeli aspoň tie najväčšie poklady z klenotnice národného bohatstva Slovákov a Slovenska. Nateraz prezradíme iba toľko, že prvú časť seriálu SLOVENSKO, MOJA VLAST nájdete už v jednom z marcových čísiel SNN a naše kroky začneme práve na východe republiky. Ozaj, predsa ešte niečo prezradíme. Súčasťou seriálu bude i súťaž o hodnotné ceny. Čítajte pozorne SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY a sledujte i www.matica.sk.

Pripravil Igor VÁLEK
Foto autor

7/2011

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

11. strana

Na okraj stretnutí predsedu MS M. Tkáča s matičarmi na východe

Čo najviac rezonovalo

Boli to, ako sme uviedli už v piatom čísle SNN, zasadnutia Krajských rád MS Košického a Prešovského kraja (1. a 2. februára v Košiciach a Prešove), prvé tohto roku a pre predsedu MS, podľa jeho slov v poradí tretie a štvrté, na ktorých sa od svojho zvolenia zúčastnil (po zasadnutiach bratislavskej a trnavskej krajskej rady). S tým, že postupne sa chce zúčastniť na rokovaniach všetkých, a samozrejme i na matičných podujatiach rôzneho iného druhu. Prešovské zasadnutie KR však bolo rozšírené aj o účastníkov OR MS a z tamojšieho MO MS sa v Košiciach okrem rokovania KR uskutočnilo v ten istý deň populárni i osobitné stretnutia s členmi košického MO MS. Dňa 3. februára popoludní v Michalovciach sa s predsedom MS aj v sprievode správcu MS stretlo ešte vyše pol stovky zástupcov MO MS a ďalších sympatizantov MS z okresov Michalovce, Sobrance a Trebišov. Nechýbali na nich ani krátke kultúrne programy – v Košiciach napríklad FS Matičarky, v Michalovciach spevácke duo FS Zemplínik.

Všetky tieto „vnútromatičné“ stretnutia boli o vzájomnom spoznaní a priniesli jedno spoločné: plnú podporu zámerom nového predsedu na najbližšie obdobie (zaznamenané aj v uzneseniaci z zasadnutia krajských rád), ktoré prezentoval počnuť valným zhromaždením už na rôznych fó�ach, na spomínaných stretnutiach, v SNN i ďalších médiách s tým, že prípadné ďalšie pripomienky, návrhy možno doručiť príslušnému komisiám (je ich šesť), tak aby z nich vzišiel návrh, o ktorom bude rokovať celostátny snem MS pravdepodobne v máji. Podobne podporili potrebu novelizovať Stanovy MS a v nich napríklad návrh posilniť postavenie a právomoci smenu MS, krajských a okresných rád MS, vyzadili súhlas so snahou, aby sa Martin stal skutočným sídlom matičných ústavov, archívov, krajkanského múzea atď. V štúdiu riešenia je i tvorba zásad nového prídeľovania financií na podujatia a rozvoj miestnej a regionálnej kultúry. Pripomienkovat tento návrh vyzval i správca MS J. Eštok. Reč bola tiež o biednom personálom obsadení, ale aj vybavení matičných pracovísk (domov aj OP MS) vo východoslovenských krajoch, počnúc Košicami a Prešovom

Kamila CHILOVÁ

Z pracovnej cesty predsedu MS na východnom Slovensku

(v oboch už roky chýbajú dôstojné prieskory na prácu), s dôrazom na to, že ide o národnostne zmiešané územie. Osobitnú pozornosť by si už zaslúžil aj fakt, že už roky nemá Matica obsadené OP MS v Kráľovskom Chlmci...

Citlivé pre nejedného matičara boli, ako povedal M. Tkáč, jeho výjadrenia o tom, že MS sa musí očistiť. Položil však otázku, či možno ísť ďalej bez toho, aby po oboznámení sa s faktami minulosť, chybami, ktoré sa uborili a čo spôsobili, nevyvodili sa z nich patrčné uzávery a dôsledky pre zodpovedných jednotlivcov aj inštitúciu ako celok? Až potom možno urobiť hrubú čiaru za minulosťou a postaviť sa na nový – obrazne povedané – štart. Budúcnosť Matice je v spájaní všetkých slovenských občanov bez rozdielu národností, vieri, či kakej politickej strane inklinujú, i hľadani toho, čo nás spája a nie rozdeľuje, a v ziskavaní mladých. Ide o dlhy proces, vyžadujúci si premyslené aktivity a trpeľivosť. Preto sa ešte zrejme neraď stretneme s otázkami o (ne)potrebnosti Matice v súčasnosti či dokonca s úvahami o jej zrušení. A keďže médiá na Slovensku nie sú Matice naklonené, neinformujú o jej podujatiach, hľadajú len škandály (čo je tiež dôvod pre využívanie sú minulosťou), potrebujeme i vlastné médiá (novú podobu SNN, internetový denník), okrem hľadania priestoru v tých, ktoré sú na Slovensku k dispozícii.

Na stretnutiach padli samozrejme aj veľmi konkrétné otázky, i návrhy – ako napríklad riešiť zberku kníh a učebník pre zahraničných Slovákov, či predsedu bude tiež za ním cestovať po celom svete, ako by sa dali „do terénu“ bližšie dostať knihy z Vydavateľstva MS, nevyhnutnosť spracovať už konečne propagáciu materiálu o MS najmä pre mladých, o podpore poznávania regionálnej histórie a širokého spektra kultúry nielen folklóru... Takých a podobných tém na spomínaných stretnutiach bolo ešte oveľa viac, ako môžu pojať naše riadky. Pre M. Tkáča bol tento týždeň, ako povedal, nie len návratom k rodákovi, ale aj zdrojom množstva ďalších nápadov. A uvedomujeme si, že stojíme spoločne iba na začiatku novej matičnej cesty.

Kamila CHILOVÁ

Vranov nad Topľou (MG) – Ďalším matičným centrom, ktoré v prvých februárových dňoch na východnom Slovensku navštívil predsed MS Ing. Marián Tkáč, PhD., a tajomník MS JUDr. Marián Gešper v Poprade v súťažiach OP a MO MS na stretnutí s matičiarmi podtatranskej oblasti (Poprad, Svit, Batizovce, Spišská Stará Ves, Spišský Štvrtok, Spišská Nová Ves), ale aj s predstaviteľmi kultúrnych, školských a spoločenských inštitúcií, s poslancami mestského zastupiteľstva a so sympatizantmi Matice slovenskej.

Dome kultúry v priestoroch Hornozemplínskej knižnice sa v sobotu 5. februára zislo početné zhromaždenie zástupcov a aktivistov miestnych odborov MS, klubov mladých matičiarov, ale i sympatizantov Matice slovenskej a zástupcov kultúrneho života mesta Vranov nad Topľou. Išlo o historickú, zároveň aj symbolickú návštěvu, lebo práve v priestoroch vranovskej knižnice takmer pred rokom sa 18. marca 2010 konala prezentácia jeho úspejnej knihy Pravdivý slovenský príbeh a zároveň tu členovia Okresnej rady MS vo Vranove nad Topľou podporili jeho kandidáturu na predsedu MS.

Matičari z Vranova nad Topľou privítali Ing. Mariána Tkáča na domovskej pôde ako novozvoleného predsedu MS, ale aj ako významného slovenského ekonóma, národnohospodára, úspešného spisovateľa, ktorého tvorba odskryla mnohé, doteraz tabuizované kapitolu našich dejín. Preto aj prvá polohoda zhromaždenia patria krátkemu predstaveniu jeho novej knihy Turzovci, čo sa stretlo so značným záujmom prítomných. Ďalej sa predsed MS Marián Tkáč prihovoril matičiarom a informoval ich o svojich posledných podniknuteľských krokoch na ceste ku komplexnej obrode Matice slovenskej. V rámci príhovoru sa venoval aktuálnym tématám nového prístupu k propagácii MS, priamej podpore miestnych odborov a klubov, novej organizácej štruktúre, zmeneniam vo všetkých oblastiach matičného života, nedovolenie pokračovania stagnácie matičnej činnosti a podpory práce radových matičiarov, predovšetkým

mládeže, ktorá iniciovala súčasnú zmenu v Matice slovenskej.

Matičné zhromaždenie vo Vranove nad Topľou v ďalšej časti pokračovalo v príjemnej atmosfére neformálnych rozhovorov s predsedom a ukončilo sa vo večerných hodinách.

Poprad (L. Hrehoráková) – Týždenné matičné púť po východnom Slovensku ukončil predsed MS Ing. Marián Tkáč, PhD., a tajomník MS JUDr. Marián Gešper v Poprade v súťažiach OP a MO MS na stretnutí s matičiarmi podtatranskej oblasti (Poprad, Svit, Batizovce, Spišská Stará Ves, Spišský Štvrtok, Spišská Nová Ves), ale aj s predstaviteľmi kultúrnych, školských a spoločenských inštitúcií, s poslancami mestského zastupiteľstva a so sympatizantmi Matice slovenskej.

Podujatie organizovalo Oblastné pracovisko a Miestny odbor MS v Poprade.

Po matičnej hymne a privítaní v príhovore zaznela myšlienka, že Matica je základom rodokmeňa Slovákov s erbom svojbytnosti, zvrchovanosti a starobylosti našho národa, je našou erbovou národnou ustanovizhou a je spätá s osudom našho národa. Preto v súčasnosti, keď sa ocila v žalostnom stave, treba jej vrátiť miesto, aké jej právom patrí v spoločnosti. A to je spoločná úloha MS v celej jej šírke prostredníctvom odborov – členského hnutia, ale aj jej profesionálnych odborných pracovísk. Potom si zhromaždenie učilo povstoním a minútou tícha pamiatku nedávno zosnulého bánsnika Pavla Hudáka, rodáka zo Žipova, ktorý žil v Poprade. Nasledoval hudobný pozdrav speváckej skupiny Slovenka, ktorá pôsobí pri MO MS v Poprade. Jedna zo speváčok – Mária Lenková – práve na túto príležitosť pripravila výstavu krojovaných bábik a jednu z nich venovala pánu predsedovi.

Marián Tkáč sa potom ujal slova. Jeho hodinový vstup sa stretol so záujmom všetkých.

Ozrkadľoval už príveskou odborov a klubov, novej organizácej štruktúre, zmeneniam vo všetkých oblastiach matičného života, nedovolenie pokračovania stagnácie matičnej činnosti a podpory práce radových matičiarov, predovšetkým

Matičný život

ných odboroch a v školách. O potrebe kvalitnejšej informovanosti matičiarov a širšej verejnosti hovorili i viaceri ďalší diskutujúci. Milan Pastrnák z MO MS v Batizovciach vyjadril nespokojnosť nad skladbou programu martinských matičných dní, kde vystupujú drahö platené skupiny prezentujúce cudzie kultúry, napriek tomu, že v obciach máme svoje folklórne súbory, ktoré by rady vystúpili na národných slávnosťach v Martine, a to bez nároku na odmenu. PhDr. Ružena Janiglošová darovala predsedovi knihu Zakázané zvony z obdobia rokov 1906 – 1907, kde sa odkazuje na krvavú drámu v Černovej, ktorá poznámenala aj život statocných Slovákov z jej rodnej obce Lúčky. Kniha napriek vzácnym historickým dobovým dokumentom, bytosťne sa dotýkajúcim našej národnnej existencie a prežitia, sa v odborných kruhoch MS nestrelila s pochopením a po márnich žiadostach nakoľko výšla len vďaka sponzorom.

Diskusia bola veľmi živá a konkrétna. Všetci očakávali od Matice väčší záujem o odbory, financovanie základných potrieb a aktivít, skutočný záujem o slovenskú skutočnosť, obranu a ochranu jazyka a zvrchovanosti, obranu pred útokmi a hanobením našich pomníkov, podporu pri inštalovaní pomníkov ďalším našim dejateľom. Ved' keď si my neuctíme svoju história, cudzinci a neprajníci tým menej. Bez poznania vlastnej histórie sa nepohneme ďalej. Preto majú veľký význam historické knihy, ktoré by podnietili záujem o našu minulosť.

PhDr. Marián Ambrózy prejavil záujem o vznik filozofického ústavu, ktorý kedy si MS existoval. V súčasnosti však môže ist' iba o založenie odboru pri MS. Na koniec Podtatraci odovzdali hostom návrhy s nosnými tématami činnosti pre našu oblasť. Okrem matičiarov prispeli k nim aj riaditeľka Akadémie vzdelenia Mgr. Mária Petrasová a poslankyňa Mgr. Alena Madzimová. Podstatný je záber na deti a mládež a súčinnosť všetkých kultúrnych a spoločenských organizácií v podtatranskej oblasti. Neďaleko úlohou bude prebudíť a oživiť zaniknuté matičné odbory – v Šuňave, Štuble, Spišskej Belej, vo Veľkej Lomnici, v Kežmarku, čiastočne i v Sivej.

Na záver stretnutia venoval predsedovi MS popradskému odboru svoje knižné tituly Turzovci a Pravdivý slovenský príbeh. Túto knihu sa chystajú popradskí matičiarov odovzdať s venovaním primátorovi mesta Ing. Antonovi Dankovi.

Prievidza (Milan Jadroň) – Prednášky spojené s besedou pod názvom Zločiny komunizmu sa 25. novembra 2010 konali v Prievidzi. Pripravili ich Miestny odbor Matice slovenskej Prievidza v spolupráci s Ing. Martinom Hagarom, členom organizácie Politickí vänzi Zväzu protikomunistického odboja.

Ing. Martin Hagara pripravil a prednesol tri prednášky o zločinach komunizmu pre deväťdesať študentov Gymnázia V. B. N. v Prievidzi a 9. decembra 2010 jednu prednášku pre dvadsať päť študentov Obchodnej akadémie v Prievidzi. Súčasťou prednášok bola výstava dokumentov, ktoré tieto udalosti zachytávali a študenti si ich mohli prezrieť a prečítať. Na akcii sa za MO MS Prievidza zúčastnila Ing. Zdenka Dobrotková.

Do histórie slovenského národa sa zapísali iba ľudia, ktorí si to naozaj zaslúžia. Medzi nich určite patrí aj evanjelický farár, básnik, prekladateľ, redaktor, a predovšetkým neúnavný zberateľ a vydavateľ pokladov slovenskej ľudovej tvorivosti – Pavol Emanuel Dobšinský.

Dobšinský miloval svoj ubiedený ľud a slovenskú reč, ktoréj zostal verný po celý život a nikdy sa neodnárodnil.

Obdobie od 125. výročia úmrtia po 183. výročia jeho narodenia si priopomíname aj v Dome Matice slovenskej v Galante krásnou výstavou vo vestibule Domu MS,

Jedno z vystavených žiackych dieľok

Výstava školákov zo ZŠ Slavošovce

ochotne zapožičanou zo ZŠ Slavošovce na tému Čarovný svet rozprávok.

So záujmom si ju prezerajú škôlkari, školáci, ale aj dospelí návštevnici D MS, ktorých naozaj potešila a do dnešného dňa zdobí náš vestibul.

Ale pomaly prichádza čas, keď požičané výtvarné práce budeme musieť vrátiť naspäť školákom do Slavošoviec. Nuž neostáva nám nič iné, len podávok sa riaditeľke ZŠ Slavošovce za ochotu zapožičať výtvarné práce detí, ktoré tu mnohých na juhu Slovenska potešili.

Na záver by som rada spomenula slová Vladimíra Mináča: „Všetko, čo dnes skvelo cvičí slávou a šírami svedca, časom vybledne ako staré plátno, ale Dobšinského povedstí budú, kým bude slovenská reč. Pričíme sa aj my do budúcnosti a zachovanie tohto odkazu nášho veľkého rodáka.“

Zlatica LEHOTSKÁ

Kremničania ako ich nepoznáme

odovzdal svojmu mladšiemu nasledovníkovi Stanislavovi Šumichrastovi.

Rudolf Čillík začal lyžovať už ako žiak, istý čas sa venoval aj futbalu, hokeju a skoku na lyžiach. Po skončení základnej školy v štúdiu pokračoval na vojenskej škole dosahoval dobré výsledky na súťažach v behu na lyžiach. V roku 1954 sa vrátil domov do Kremnice, kde sa úplne venoval lyžiarskemu športu. Často sa zúčastňoval na rôznych súťažach doma i v zahraničí, kde sa umiestňoval na popredných miestach. V roku 1960 bol napríklad účastníkom olympiády v USA, v rokoch 1962 a 1966 bol na Majstrovstvách sveta, zúčastňoval sa na Spartakiádach spríateljených národov ZSSR, Poľska, Ru-

manska, ČSSR, na pretekoch vo Švajčiarsku, Fínsku, VZSSR a inde. Za dosahovanie vynikajúcich výsledkov v lyžovaní mu bol udelený titul Zaslúžilý majster športu.

Venoval sa aj výchove mladnej generácie v Športovej škole dorastu, kde roky úspešne pôsobil ako tréner. Pod jeho vedením dosahovali vynikajúce úspechy doma i v zahraničí napríklad kolektív pretekárov Sekajová, Svobodová, Páričková, Osvádová a Priwitzerová, ktorí získali aj titul majsteriek republiky. Aktívne sa podieľal na svojpopomocnom budovaní športového areálu na Skalke. Bol dlhoročným funkcionárom na rôznych stupňoch a ešte aj v dôchodkovom veku pracoval v Ústrednom výbore lyžiarskeho zväzu.

Milan RYBÁRSKY

Čo znamená, keď sa povie Ariadnina níť?

Ariadna bola dcérou krétskeho kráľa Mínoa. Kráľ dal postaviť obrovský palác s mnohými miestnosťami, ktoré boli nazájom posúpané tak, aby z nich nemohol uniknúť ani jeden tvor. Do tohto labyrintu dal zavrieť obludu s ľudským telom a býcou hlavou Mínotaura. Keď kráľ Mínoi v boji porazil Atén, muselo toto mesto ako potravu pre netvor každých deväť rokov dodávať sedem dievčat a sedem mládencov ako trest za to, že syn aténskeho kráľa Théseus pri športových hrách usmrtil kráľovo syna.

Pretože dievčatá a mládenci určení na potravu pre Minotaura nemali nijakú možnosť ani nádej z labyrintu utiecť, Théseus uprosil otca, aby mu dovolil s mládencami ísť do labyrintu a Mínotaura usmrtiť. Keď odsúdenci vystúpili z lode, Ariadna si všimla Thésea a zaúpila sa doňho. Rozhodla sa mu a ostatným ľudom pomôcť. Aby sa mohli všetci tajne dostať z paláca von, dala Théseovi meč a klubko níť. Mečom mal zabíť netvora a koniec niti z klubka priviazať o týč pri vchode do labyrintu, aby im po usmrtení obludy ukázala spatočnú cestu na slobodu.

Zápas s obludou neboli ľahký, ale Théseus zvíťazil a pomocou nite od Ariadny

William FÁBRY

Čo-to pred/za katedrou.....

- Učte sa slovenčinu, lebo inak ju neviete a vyhovárate sa na svojich predkov z tretieho kolena.
- Nehnevám sa, že spievaš falošne, Kerný, ale preto, že spievaš zo všetkých najhlasnejšie.
- Diktujte, čo ja písem.
- Ovládaj svoje vášne, Badín, a nehlás sa mi nohou!
- No, ale už ticho, lebo za dverami si budú myslieť, že som sa niekde stratila.

M. L.

Prvý februársky deň sa v Dome MS v Liptovskom Mikuláši uskutočnila vernisáž výstavy amatérskeho výtvarníka Igora Rúfusa. Dom MS sa venuje sústavne aj neprofesionálnym umelcom a dáva im priestor na samostatné výstavy.

Výstava v Dome MS v Liptovskom Mikuláši

Na začiatok Milan Stromko zarecitoval básneň Júliusa Lenku Kým šteťec k plátnu príne. Po ňom vystúpilo Matičné trio – Miroslav Hudec (harmonika), Jolana Lamajkinová (spev) a Ján Richter (spev).

Vernisáž otvoril riaditeľ D MS Milan Stromko, ktorý v skratke predstavil svojho priateľa, spolužiaka zo základnej školy Igora Rúfusa. Vyslovil obdiv, že tento človek od čierneho remesla (zámočník) tak miluje prírodu, že sa mu stala trvalou inšpiráciou pre jeho nádhernú záľubu – výtvarné dielo. Riaditeľ D MS vo svojom príhovore vyslovil presvedčenie, že práve naša matičná kultúrna inštítúcia dáva a bude dávať priestor pre svoju prezentáciu všetkym, ktorí sa venujú a vynikajú v rôznych druhoch umenia.

(PVS)

Perspektíva začala byť schizofrenická. Inak ju chápam geometri a inak politici.

Nikdy nedopustíme, aby sa spravodlivosť zhromtila. Živelných pohŕom už bolo dosť.

Prasaciu chrípku museli vymyslieť fundamentalisti. Prinútili nás nosiť rúška.

Peklo bolo zrušené. Satanáš sa dozvedel, že pozemšťania sú na zemi dokážu vytvoriť kvalitnejšie.

Rodina smeruje k tomu, že raz bude musieť byť vyhlásená za kultúrnu pamiatku.

Z hadej papuľky

Vraj šaty robia človeka. Nezmysel. Kolko žien je nádherne oblečených a detí nikde.

Žiľ začne trpieť komplexom mejočenosťi, keď sa dozvie, že jestvuje bulvár.

Jules Verne by sa začudoval, keby sa dozvedel, že báseň o mozochoch je dnes hodnotená ako sci-fi.

Michelangelo Buonarroti: (tajnička obsahuje jeho výrok)

Vodorovne: A. EČV Dunajské Stredy – **3. časť tajničky** – post scriptum (skr.). – B. Osobné zámeno – strop – pohroma – staroegyptský boh Slnka. – C. Tropicák rastliná – vrecia – policajný zbor (skr.) – slovenský literárny teoretik a kritik – ovocná záhrada. – D. Slezské mesto – predložka so 4. aj 6. p. – benátsky kupec – slovenský hokejista – ľudový tanec (v kruhu). – E. Najvyšší súd (skr.) – súšienka – nešťastná udalosť – značka titánu – staršia televízna loteria. – F. Chataubriandova novela – technický preukaz (skr.) – deň v týždni – uši, po anglicky – zvratné zámeno. – G. Kartová hra – turistická cesta – domácke meno Viljama – označenie dlhorajúcej platne – záťah, po česky. – H. Značka oravských televízorov – smrdí – popevok – nieto – sójový syr. – I. MPZ Slovenska – vynašla – malá diera – citoslovce bolesti. – J. České citoslovce (no, nu) – **5. časť tajničky** – solmizačná slabika.

Zvisle: 1. 1. aj 4. **časť tajničky.** – 2. Zväzok obilia – bankovka s hodnotou 100 €. – 3. Juhoázijská opica – francúzsky sochár a spisovateľ – osobné zámeno. – 4. A podobne (skr.) – pena do kúpeľa – ubi. – 5. Polovačka – himálajský pahorok – záhadky. – 6. Mužské meno – kráčaj sme-

MICHELANGELO BUONARROTI

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
A																			
B																			
C																			
D																			
E																			
F																			
G																			
H																			
I																			
J																			

rom hore. – 7. Krompáč – akurát. – 8. Slonie zuby – strážne zvieria – mestosť v Nemecku. – 9. Obchodná akadémia (skr.) – uvoľnený postoj (voj.) – odborný názov krídla. – 10. EČV Svidníka – hneval, po česky – značka hliníka. – 11. Prúdenie vzduchu – nepodľahne pokúšaniu – rímskych 501. – 12. Moslimský boh – značka pera na ozdobné písma – nula (hovor). – 13. Predchodca slona – anglický hudobný producent. – 14. Majetok (kníž) – písacia potreba. – 15. Verdiho opera – mažlává hmota – kód štátu Turk a Caicos. – 16. Skratka tenisovej asociácie (orig.) – jednotka rýdzosti zlata – nech, po česky. – 17. Asýrsky boh mesta Eridu – úder v boxe – výzva na zastavenie. – 18. Starý nedotknutý les

– etiopske územie. – 19. **2. časť tajničky.**

Pomôcky: D. Huno, F. Ears, J. ťa, 3. Arp, 5. Aka, 8. Achim, 13. Alik, 15. TKS, 18. Afar.

(M. Ď.)

Riešili ste správne?

Tajničky krížovky z predchádzajúceho čísla boli takéto: ETNOGRAFIA, FOLKLORISTIKA, NÁRODOPIS, BOTANIKA, HISTÓRIA.

Riešenie dnejnej krížovky priniesieme v budúcom čísle.

Red.

Kreslil Andrej Mišanek

Aforizmy

Reči a činy

Kolegovia, poznáte ma, nerád mnoho vrvávím: to, čo ste vy hovorili, to všetko ja spravím.

Opatrnosť

Pýtate sa, čo ja na to? Čo by som vám hovoril? Na kritiku neodpoviem, neviem, kto ju vyslovil.

Demokracia

Vo výbere práca ide, dlhé reči nevedú. Rozhodujú jednohlasne: iba hlasom predsedu.

vlastné priestory v bývalej budove internátu pre sluchov postihnutú mládež, ktorú si opravia a rekonštrukciu prispôsobia pre potreby školy.

Predchodom jej vzniklo otvorenie slovenskej Matičnej hudobnej školy. Miestnym odborom MS v Kremnici v priestoroch Kasína. Prvé rokovanie kurátoria školy za riaditeľa zvolilo Bohuslava Jelineka a schválilo Statút školy. MO MS zakúpilo hudobné nástroje. Školu navštěvalo 59 žiakov. Pre vojnové udalosti škola v septembri nezačala s vyučovaním. Po 2. svetovej vojne sa činnosť už neobnovila. Založil sa len hudobný kružok. Zrušením MO MS bývalým režimom začiatkom roku 1950 zanikol aj hudobný kružok a mesto z neho utvorilo Mestskú hudobnú školu pod vedením riaditeľa Bohuslava Jelineka. Postupne svoje pôvodné hudobné zameranie rozšírila o ďalšie činnosti a zmenil sa aj jej názov. V súčasnosti sa nazýva Základná umelecká škola J. L. Bellu. Tento názov jej na vlastnú žiadosť v roku 1990 povolilo používať Ministerstvo kultúry SR v Bratislave. K tomuto činu podnetila vedenie školy skutočnosť, že v rokoch 1869 – 1881 v Kremnici pôsobil vynikajúci hudobný skladateľ, zakladateľ slovenskej národnnej hudby, kapelník, učiteľ spevu a riaditeľ chóru Ján Levoslav Bella. Účinkovanie tohto hudobného skladateľa v Kremnici sa považuje za obdobie jeho najvyššieho umelčenského vzetia v jeho koncertnej i skladateľskej činnosti. Za celoživotné dielo mu bol

udelený v roku 1928 titul doktor filozofie honoris causa.

Počas 60-ročnej činnosti škola vychovala 1 180 absolventov, z ktorých mnohí v štúdiu umenia pokračovali aj ďalej na konzervatóriach, umeleckých školách, vysokých školach a dnes šíria dobré meno našej školy. Zo známych umelcov spomienime aspoň niektorých: husľový virtuóz Peter Michalica, sólista

Koncom roka 2010 škola oslavila 60 rokov svojho pôsobenia slávnostným prijatím primátorkou mesta Kremnica RNDr. Zuzanou Balážovou v priestoroch Radnej siene Mestského úradu, koncertom v kostole sv. Kataríny v Hradnom areáli a na záver usporiadaním recepcie v priestoroch školy. Na slávnostnom podujatí sa zúčastnila aj dcéra Bohuslava Jelineka Lituba, ktorá žije v Nemecku.

Za dobrú spoluprácu s MO MS v Kremnici z podnetu odboru udelenia Matica slovenská škole Pamätnú medailu a diplom, MO MS kytičku ruží, ktoré riaditeľke školy PaedDr. Elene Haškovej spoločne odovzdali riaditeľ Cíenského ústredia MS Mgr. Daniel Zemančík a predsedu MO MS v Kremnici Milan Rybársky na slávnostnom prijatí pedagogov školy primátorkou mesta. Poznamenávame, že z poverenia Matice slovenskej vyhotovenie novej Pamätnéj medaily Matice slovenskej v roku 2010 zabezpečil predsedu MO MS v Kremnici.

Milan RYBÁRSKY

Jubileum ZUŠ v Kremnici

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Týždeník Matice slovenskej. Vydávajú Matice slovenská a Neografia, a.s., Martin.

Šéfredaktor Peter Mišák. Zástupca šéfredaktora Igor Válek. Redaktori: Sidónia Bieliková, Michal Badín (Martin), Kamila Chilová (Michalovce), Dušan D. Kerný (Bratislava). Jazyková redaktorka Anna Fríčová. Grafická úprava Jana Grečnárová. Sekretariát Lubica Rišňášová. Redakcia a administrácia: Matice slovenská, Mudroňova 1, 036 52 Martin ☎ 043/40 12 838, 043/40 12 837, 41 345 35 fax, ☎ ústredia 043/40 128 11. Filialná redakcia: Dom Matice slovenskej, Masarykova ul. 42, Michalovce, ☎ fax 056/644 10 99. Tlač: Neografia, a.s., Martin. Rozšíruje PNS, Mediaprint Kapa a redakcia Slovenských národných novín. Podávanie novinových zásielok povolené OZ SsRP Banská Bystrica, č.j. 1081-93-PTP zo dňa 30. 3.1993. Objednávky na predplatné prijíma redakcia SNN a každá pošta a doručovateľ Slovens